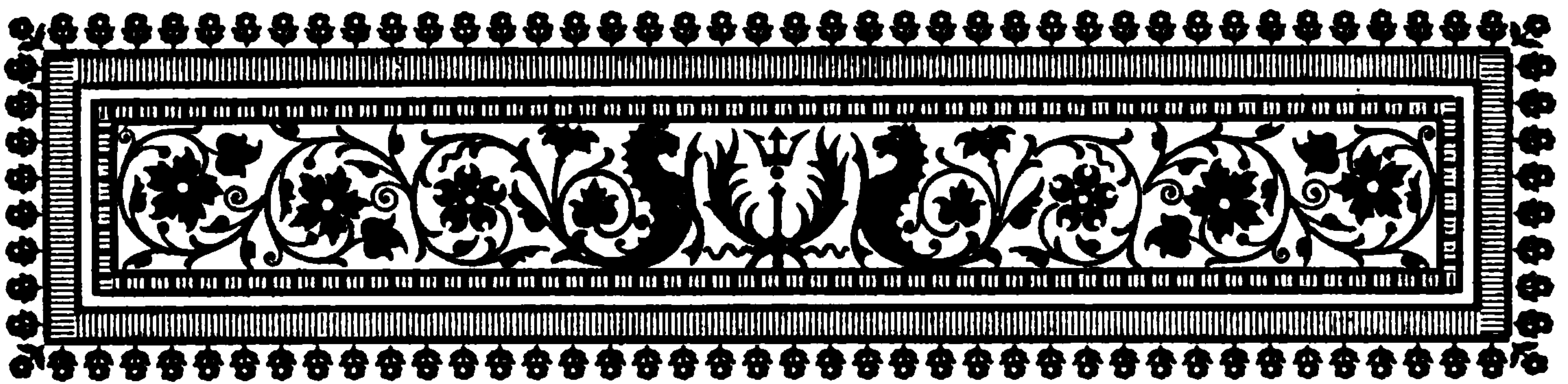

Čujte in molite, da ne padete v izkušnjavo.

Povest. — Spisal Žaljski.

I.

Nedeljo popoldne je bilo. Dasi se je mesec kimovec že bližal svoji drugi polovici, pripekalo je vendar solnce nenavadno vroče z jasnega neba. V bližnji, na nizkem, a prijaznem holmcu stoječi župnijski cerkvi je zvonilo ravnokar k popoldanski službi božji. Ljudje so kar v trumah hiteli na hribček, s kterega je ljubo po ravnini zrla bela cerkvica, obdana s košatimi lipami; tisti pa, ki so se bili nekoliko zakasnili, bodi si, da jih je kaj na potu zadržalo, bodi si, da so šli nekoliko prepozno z doma, podali so se kar v tek, ko je odzvonilo.

Za drugimi je sopihal tudi petnajstleten deček, o kterem naj takoj povemo, da mu je bilo Pavle imé. Dasi mu je znoj kar curkoma lil po obrazu, hitel je vendar naprej po prašni cesti, kajti bil je zaostal daleč za drugimi in je moral pospešiti svoje korake, če ni hotel, da bi bil zamudil del krščanskega nauka. Ko dospè že do mesta, kjer drži s ceste ozka pešpot proti griču navzgor, sreča ga devetnajst do dvajset let star fantič in ga prestreže z razprostrtimi rokami, ko hoče Pavle zaviti na stezo.

„Kam tako hitro?“ nagovori ga.

„Pusti me, v cerkev!“ odvrne ta ter se mu hoče izogniti. A oni mu stopi zopet na pot in reče nekako porogljivo:

„No, ali misliš, da brez tebe ne opravijo?“

„Bi že, pa ne smejo.“

„Ne smejo? Ha, ha! Zakaj ne smejo? Kdo pa jim bo branil?“

„Nihče jim ne bo branil. Tako tudi mislil nisem. Če me nisi razumel, povem ti tedaj bolj jasno, da le jaz ne smem in tudi ne maram zamuditi krščanskega nauka in blagoslova!“

„A tako? Zakaj pa ne govoriš, kakor se spodobi?“ izprašuje še nadalje oni z glasom, na katerem se je poznalo, da se le norčuje. „No, pa povej vendar, zakaj ne maraš zamuditi krščanskega nauka?“

„Zato, ker bi to ne bilo prav!“ odgovori Pavle na kratko, a odločno.

„E prav, ali ne prav! Ne bodi taka šalobarda! Pojdi z menoj, rečem ti. Kaj boš v cerkvi? Vroče je in dremal boš, drugega nič. Nikar se ne obočavljaj, pa pojdi z menoj!“

Izrekši, prime ga za roko ter ga hoče potegniti za seboj. Vendar deček se mu izpuli in reče: „Ne smem! Če bi zvedel gospodar, da nisem bil v cerkvi, ne godilo bi se mi dobro, in tudi materi bi to ne bilo prav.“

„Pa se saj ne bojiš, da bi bil tepen?“ zakrohoče se oni. „Se vé, to bi bilo kaj drugega. Sedaj pač vem, zakaj nočeš, da bi tam gori opravili brez tebe. Tvoj gospodar mora biti presneto hud, da imaš takov strah pred njim!“

„Hud je, hud!“ pritrdi Pavle nekako otročje. „Ko bi me zalotil med službo božjo kje zunaj cerkve, vem, da bi me zlasal tako, da bi imel dosti. Pusti me tedaj, da grem. Pozvonilo je že, in nauk se je pričel.“

Deček je hotel po teh besedah steči, a Mušič, tako se je namreč imenoval ta zapeljivec, obstreže ga zopet in reče, glasno smeje se: „Kaj, zlasal bi te? In ti bi se pustil? Ti si pa res lep dečko ti, da se daš lasati in pretepavati!“

Pavle ga začudjen pogleda. Njegov gospodar je bil zares oster mož in večkrat ga je okaral, kedar je kaj nerodnega in napačnega storil, a to mu še nikdar ni prišlo na um, da bi se mu postavil po robu. Zdelo se mu je to popolnoma naravno, kakor to, da je bil nekdanj tepen od starišev, če je bil razposajen. Vendar ga je bilo sedaj nekako sram, ko se je Mušič tako čudil njegovemu strahu, ki ga je imel pred gospodarjem. Da bi svojo zadrego prikril, vpraša: „Ali ti pa bi se ne pustil, ka-li?“

„Jaz? Ali jaz, da bi se pustil? Kaj pa misliš, da tako izblekneš?“

„E, da bi bil ti pri mojem gospodarju, pustil bi se že tudi,“ nadaljuje Pavle. „Saj še hlapca nažvižga, če ne stori kaj po volji, pa bi tudi tebe!“

„Nikdar, ti rečem, nikdar!“ zatrjuje Mušič. „Fante, ti si še ves neumen, kolikor te je. Ti potrebuješ nekoga, da te pouči, kako je treba delati. Z menoj pojdi, jaz ti povem, kako in kaj moraš, da bode drugače. Od danes naprej te ne bo pretepaval nikdo več. Oh, ti revček ti, da si tako neumen! Saj si vendar že nekaj star in ne hodiš več v sami srajci, da bi te devali klečat! Kaj takega še nisem slišal!“

„Ali . . . ,“ reče Pavle in se hoče obrniti zopet proti cerkvi. To, kar mu je Mušič govoril, donelo mu je sicer prijetno na ušesa, vendar neki glas v prsih ga je svaril ter ga opominjal, naj se ne dá preslepiti. Mušič pa je dobro čutil, kak vtis so napravile njegove besede na dečka, in z resnim glasom reče: „Kar z menoj pojdi, pa je. Nič se ne boj! Kaj pa je to, če nisi bil enkrat v cerkvi? Gospodar ne bo zvedel, in če bi, ob glavo te zaradi tega ne bode dejal. Saj se lahko izgovoriš!“

Pavle se je že predolgo mudil pri svojem zapeljivcu. Ko bi se mu bil precej izvil, pa bi bilo prav. Sedaj pa se ga je polotil hud notranji boj, in ko ga je Mušič zopet prijel za roko ter ga potegnil za seboj, storil je nehoté nekoliko korakov za njim. Toda še enkrat je čul opomin svojega angelja varuha. Noga se mu zopet ustavi, in obrnivši se tja na hribček proti cerkvi, kjer je s propovednice gospod župnik ravno svaril svoje ovčice pred hudobnimi zapeljivci tega sveta, reče: „Ne, jaz ne grem! Pusti me, zamudil sem že nekaj; zadnji čas je, da pridem v cerkev!“

„Ne, danes si moj!“ odgovori Mušič in ga z nekako jezo prime za roko ter vleče s silo za seboj. Pavle se je čutil preslabega, da bi se mu bil uprl, in vendar bi bil to lahko storil! Ko bi se mu bil resno postavil v bran in stekel od njega, kaj bi mu bil mogel? Toda človek je že tak, da mu nedostaje odločnosti v odločilnem trenutku, in da omahuje tako dolgo, dokler ne omahne na napačno stran. Tako je bilo tudi pri Pavletu. Branil se je, in vendar se je udajal bolj in bolj svojemu zapeljivcu. Noga mu je sicer zastajala, a vendar je šel z njim.

„Kam pa greš?“ vpraša črez nekoliko časa na pol v misli zatopljen.

„Kam?“ ponovi Mušič. „Le pojdi, boš že videl, kam grem. Kedar boš tam, prepričaš se, da je ondi prijetnejše, kakor v cerkvi. Pa če hočeš ravno vedeti, ti tudi povem. V gostilno greva!“

„V gostilno?“ začudi se Pavle. „Jaz nimam nič denarja,“ reče in se ustavi.

„E, kaj to!“ omeni Mušič ter mahne z roko, kakor da bi bila to najmanjša stvar. „Sem te li vprašal za denar? Z menoj pojdi, vse drugo ti nič mari!“

Pavle se je udal. V gostilno ga je nekaj vleklo, dasi sam ni vedel kaj. Najbrž je bila to sama radovednost. Po tihem si je že nekolikokrat želel, da bi bil enkrat v taki družini, kjer pijó in pojó, vriskajo in plešejo. Zakaj bi si tega ne ogledal enkrat. Bog zna, kdaj se mu zopet priložnost ponudi. Njegov gospodar ni bil prijatelj gostilne, in če bi tudi bil, njega bi ne bil vzel s seboj. Dotlej pa, da bode sam svoj gospod, preteče pač še mnogo časa. Take misli so prešinjale Pavleta, ko je počasi stopal poleg Mušiča nazaj proti oni strani, odkoder je bil prišel. Krščanski nauk je bil minil, kajti mogočno so v cerkvi orgle zahrumele. Pavle se zdrzne. Zdelo se mu je, kakor bi ga nekdo svaril in klical nazaj, toda bilo je prepozno. Zapeljivec ga je imel v svojih krempljih.

Molcé je stopal dalje, in tudi Mušič je bil v svoje misli zatopljen. Tako sta prišla do pešpota, ki vodi od glavne ceste, po kateri sta hodila dotlej, proti vasici, ležeči na sredi prostranega polja. Mušič zavije na to stezo in potegne za seboj Pavleta, kterega je še vedno trdo držal za roko.

„Tu te ne zaloti tvoj gospodar,“ izpregovori čez nekoliko časa.

Pavle ni odgovoril ničesar. Čutil je, da je zavil na napačno pot, a sedaj se vrniti, zdelo se mu je prepozno. Mislil je o tem, kako se izgovori domá, pa tudi s to mislijo se je bil že sprijaznil, da ga zadene kazen, ker ni šel v cerkev. „Enkrat že prestopim,“ mislil si je, „v prihodnje pa se ne dam več zapeljati!“

V dobri četrt uri sta dospela v prej imenovano vas. Mušič se ustavi pred pritlično, a zidano hišo, iz ktere je prihajal glasen vrišč in hrup. Suh smrekov vršiček je visel nad vrati v znamenje, da tu točijo vino in morda še kaj drugega.

Pavletu je bilo nekako tesno pri srcu, ko ga potisne njegov spremljevalec pred seboj skoz vrata v sicer prostorno, vendar zeló nizko sobo, v kateri se je vse trlo pivcev. Mušič se je nekaj časa oziral po sobi sem in tja ter premišljal, kam bi se vsedla. A bilo je težko dobiti prostora, kajti mize so bile vse zasedene. Končno so se stisnili pivci pri

tisti mizi, ki je stala v kotu pri peči, toliko da sta mogla prisesti.

Mušič pokliče z oblastnim glasom vina. Imela sta ga kmalu pol litra pred seboj. Najpoprej natoči Mušič sebi, potem pa še Pavletu. Pomaknivši kozarec predenj, veli mu na kratko: „Pij!“

Pavle je ubogal in pil. Žejen je bil, ker se je hudo izpotil, in požirek hladnega vinca mu je storil vsaj prvi hip dobro. Da mu povzroči vino sčasoma še hujšo vročino, tega ni vedel. A ko bi bil tudi to vedel, pil bi bil vendar jednako, kajti glas Mušičev, ko mu je velel piti, bil je nekako zapovedujoč, tako da bi se bil skoro bal ravnati zoper njegovo voljo.

Čudno se je videlo Pavletu vse to, kar se je godilo okrog njega. Doslej je videl pač sem ter tja kakega pijanega človeka, ko je kolovratil po cesti proti domu, a toliko ljudij skupaj, ki so bili vsi bolj ali manj vinjeni, še niso gledale njegove oči. Posebno nenavadno se mu je zdelo to, da je bilo v družini pivcev tudi nekoliko žensk. Celó nekoliko prav mladih deklet je bilo vmes, ki se niso sramovale piti in popevati s fanti. Spomnil se je, da so njegova mati večkrat rekli, kako grd je pijanec, in tudi v cerkvi je že slišal, da je pijančevanje velika nečednost, a tu pa je bilo toliko upijanjenih ljudij! Premišljal in preudarjal je, kako to, da drugi tega, kar se je njemu doslej zdelo vedno velik greh, nimajo za hudobijo. In ravno to mu je bilo v nekako tolažbo. „Če smejo piti drugi in se celó upijaniti,“ rekel je sam pri sebi, „potem se tudi meni ne more škodovati v tako velik greh, ako nekoliko vina pokusim!“

Človek je od mladih nog tak, da rad posnema napake drugih, in da svoje slabosti rad opravičuje s slabostmi drugih!

Vendar popolnoma utolažiti se Pavle ni mogel. Glas očitajoče vesti se mu je vedno zopet vzbujal ter mu očital, da se je dal speljati v tako družčino.

Kake pol ure sta že sedela Mušič in Pavle v pivnici, ko stopi pritlikav, nekoliko grbast možiček v sobo. Glava, za kratko truplo mnogo prevelika, bila je prej štirioglasta, nego podolgasto-okrogla. Brke, nekoliko postrižene, štrlele so mu kakor ježeve igle izpod nosa. Dasi je bilo, kakor smo že prej omenili, zeló vroče, bil je vendar oblečen v zeleno obrobljeno suknjo iz debelega tirolskega sukna in obut v škornje z visokimi golenicami, na glavi pa je nosil kosmato kapo. Toda kaj bi se mu čudili! Mož ni imel toliko,

da bi si bil obleko napravljaj po letnih časih. To, kar je imel na sebi, bila je vsa njegova obleka, za zimo in za poletje, za petek in svetek.

Vse se ga je razveselilo, ko se je prikazal pri vratih. „Močerad, ná, pit pojdi!“ klicali so ga od vseh strani. „Bog te živi, Močerad! Kod pa vendar hodiš, da te ni nič videti!“ ogovarjali so ga drugi. A on se za vse te pozdrave ni mnogo zmenil, kakor je bilo videti, kajti odzdravljaj in odgovarjal ni na nobeno stran. Nikakor pa ni tega prezrl, da so mu ponujali kozarce. Šel je od mize do mize ter zvrčal z največjo mirnostjo kozarček za kozarčkom, ne da bi bil koga kaj zahvalil za njegovo prijaznost. K večjemu, da je malo z glavo pokimal, ko je postavil prazen kozarec na mizo, in obrnil se je zopet do drugega.

Sedaj bodo čitatelji morda tudi vedeli, zakaj so klicali tega možička za Močerada. To ni bil njegov pravi priimek, tudi pri hiši njegovega rojstva se ni tako pravilo, temveč to imé mu je bil zdel nekdo zaradi tega, ker je prejšnje čase imel navado, da je rad priganjal tega ali onega, naj dá za vino, da si nekoliko zmoči grlo. Pri neki taki priliki mu je rekel nekdo: „Ná, pa pij, ti Močerad!“ Od ti-stega trenutka se ga je prijelo to imé, in ni se ga iznebil več. V začetku ga je ta priimek pač zeló jezil in tudi sedaj še mu ni bil nič kaj po volji, a rekel ni nikoli nič o tem. Toliko ga je pa vendar to bolelo, da ni nikoli več nikogar priganjal, naj mu dá za pijačo. Pa saj so mu jo ljudje sami radi ponujali, kakor smo se ravno prepričali. To se morda komu čudno zdi, a stvar postane takoj jasna, ako povemo, da je Močeradu čepela na njegovi grbi velika harmonika. Ko bi bil prišel brez te, težko da bi ga bili od vseh strani tako prijazno klicali pit. Močerad je slovel za posebnega godca na harmoniko, in če bi vse res bilo, kar so trdili in pravili o njem, ne bilo bi mu vrste na svetu v tej umetnosti. Ves ta tako srčni sprejem je veljal tedaj, ako hočemo biti odkritosrčni, bolj njegovi harmoniki, kakor njemu samemu. Mladina si je želela baš še kake harmonike, kajti kakor po drugod, bili so tudi tukaj fantje, še bolj pa morda dekleta zavzeta za ples, no, in kjer je bil Močerad s svojo harmoniko, tam se je moralo plesati. Igral je neki tako, da je celó noge postarnih ljudij spravil v ogenj.

Močerad je moral slutiti, odkod vsa ta prijaznost, s katero so ga obsipavali, kajti ko je bil obkrožil vse mize ter nekoliko kozarčkov ne ravno dobrega vina potočil po svojem

vedno suhem grlu, sedel je brez obotavljanja na zanj pripravljeni stol, zavihtivši poprej harmoniko s svojega skrivljenega hrbtišča. Komaj je ubral nekaj akordov, pa se je polegel hrup, in nastala je tihota. Vse je zijalo vanj in čakalo nestrpno, da zaigra kako okroglo. To je Močerad tudi storil, in kako je zaigral! Hipoma je bilo vse po koncu, in mlado in staro se je šukalo v divjem vrtincu.

Pavle, ki takih prizorov ni bil navajen, bil je kar omamljen. Tudi njemu je utripalo srce, ko je videl, kako je Močeradova godba vse druge spravila v ogenj. Pa tudi vsled použite pijače mu je drvila kri burneje po mladih žilah. Sicer ni pil mnogo, a človeku, posebno mlademu, ki malokdaj kaj opojnega pije, je kmalu zadosti. Razun tega pa ima godba do vsakega srca, zlasti mladega, neko posebno moč. Ni se tedaj čuditi, da je harmonika, ki je storila že mnogo starejše, nego je bil on, vse neumne, vzbudila tudi njemu burne občutke. Toda ti občutki niso bili ravno prijetni. Kakor je bil mlad in neizkušen, vendar je dobro razločeval občutke, ki mu jih je vzbujalo ob nedeljah orgljanje in petje v cerkvi, od onih, ki so mu sedaj pri razdivjanih glasovih Močeradove harmonike polnili dušo. Postal je hipoma otožen. Čutil je, da je napak storil, ko se je dal pregovoriti Mušiču. Kako sam s seboj zadovoljen se je vselej vračal iz cerkve, tu pa sedi sedaj kakor grešnik. Da bi le že bil zopet enkrat izza peči! Hotel je že vstati in prositi Mušiča, naj ga pusti izza mize, a ta ga je že nekaj časa sem opazoval, in kakor bi uganil skrivne njegove misli in želje, sune ga pod rebra in mu z zapovedujočim glasom veli: „Pij!“

Pavle se tako prestraši, da takoj prime za kupico in zopet pije.

„Tako, vidiš,“ reče Mušič, smeje se in naroči novo mero vina. „Pogum velja! Kaj bi se držal, kakor kakā mila Jera. Pij, rečem ti. Veseli bodimo, dokler živimo! Daj, Močerad, sedaj pa zame jedno, pa tako, da se bo dalo plesati na njo. Tistih počasnih jaz ne maram, veš!“

Izrekši, vrže dvajsetico Močeradu. To pa je bilo kaj posebnega, kajti drugi so plačevali le po desetici. Močerad je takoj na široko raztegnil meh, in harmonika je zahreščala, kakor bi bil odprl čisto nove glasove.

Mušič, ki je poprej le nekako srpo pred se zrl in opazoval, kako so drugi plesali, pograbi sedaj črnooko dekle, ki je sedelo pri bližnji mizi, ter se zapodi v divjem plesu

po sobi. Sicer so skušali tudi drugi pari plesati, a Mušič je plesal tako, da so oni kar odletavali na vse strani, in da so rajši zopet posedli, nego da bi se bili dali tako neusmiljeno pehati sem in tja. Tako se je vrtil Mušič sam s svojo plesalko, ki je bila že vsa spehana in bi se mu bila rada izpulila iz rok, ko bi ji le bilo mogoče. A on jo je držal trdo in jo sukal sedaj na levo, sedaj na desno ter kričal vmes, kakor bi bil brezumen. Vse ga je gledalo in strmelo. Končno se je upehal tudi on. Udaril je še krepko z nogo ob tla, zavrisknil iz polnih prsij ter izpustil svojo plesalko, ki se je kar opotekala k svojemu stolu, ne da bi se bil še dalje zmenil kaj za njo. Vsedel se je zopet k Pavletu in molčal kakor poprej ter zrl nem tjakaj po sobi. Le nad Pavletom se je obregn timer včasimer mu velel s hripavim glasom, da naj pije. Pavle pa je poslušno storil, kar mu je Mušič ukazoval, in pil je.

Tako je bil nastal že mrak. Pavle je v tem hrupu pozabil na vse, tudi na to, da bode treba enkrat domú. Mušič se ozre nekolikokrat po uri, ki je visela pri peči ob steni, potem pa vpre svoj pogled v njega. Zaničljiv smehljaj mu je zgibaval ustnice. Potrese ga za ramo in mu reče:

„No, kaj praviš, ali bi ne bilo čas, da odrineva?“

Pavle se zdrzne. Iz prijetne omotice, v katero ga je bila zazibala Močeradova godba, pripravil ga je ta opomin Mušičev kaj neprijetno zopet do zavesti. Strah mu izpreleti vse ude, ko se zmisli, kaj bode sedaj domá. Toliko da se ni razjokal, tako mu je bilo pri srcu. Mušič je dobro vedel, kaj se vrši v njem, in še vedno se je takisto zaničljivo smejal. Delal je, kakor mačka z mišjo, kedar se igra z njo. „Nič se ne boj, nič!“ reče mu čerez nekoliko časa. „Nič ne prideš prepozno domú, saj še ni tema. Plačaj, potem pa stopiva malo hitreje in kmaľu sva domá.“

Pavle ga pogleda začudjeno. Ni vedel, je li prav slišal, ali ne, da naj on plača. A ko Mušič ni vzel denarja v roke, temveč je le njega tako čudno gledal, kakor bi res čakal, da bi plačal on, polotila se ga je nekaka groza, kajti niti novčiča ni premogel. Dasi je bil vsled soparice, ki je bila v sobi, in nekoliko sevéda tudi vsled použite pijače že itak rudeč v obraz kakor rak, šinila mu je vendar še bolj kri v glavo, tako da ga je kar zbodlo in zbolelo okoli očij.

„No!“ opomni zopet Mušič, veseleč se zadrege, v katero je spravil ubogega Pavleta. „Ali bo že kaj?“

„Jaz nimam nič denarja!“ odgovori Pavle ves pre-

plašen ter ga pogleda tako milo, da bi se bil vsakemu drugemu smilil.

Mušiš pa nadaljuje z osornim glasom:

„Tako? Nič denarja? Kdor nima denarja, naj ne hodi v gostilno, zapomni si to!“

Izgovorivši, zasadi svoj pogled tako divje vanj, da je Pavle le pričakoval, kdaj ga zgrabi Mušič za lase. Toda temu je bilo le na tem, da dobi dečka popolnoma v svojo oblast. Ko ga je tedaj nekoliko časa tako hudo gledal, izgine mu hipoma navidezni srd iz pogleda, in skoro s prijaznim glasom pristavi: „No, če nimaš ti, plačam pa jaz. Nič ne dé to!“

In plačal je res, Pavletu pa se je odvalil težek kamen od prsij. Mušič se mu je zdel na enkrat dober človek. Vstala sta in šla iz gostilne. Dasi še ni bila tema, ker še ni bilo dolgo, odkar je zašlo solnce, vendar se je videla luna na temnomodrem nebu. Prijazen vetrič se je zigraval z listjem na drevju, da se je čulo skrivnostno šepetanje po bližnjih sadnih vrtilih. Bil je prekrasen večer. Pavletu, kteremu je postala v gostilni glava zelo težka, dél je večerni hlad neizmerno dobro. Ves popoldne je sedel v tesni, vroči sobi ter dihal izprijeni zrak, zato je sedaj tem živeje občutil blagodejnost svežega zraka. Streznil se je nekoliko, in glava mu je postala lažja pod milim nebom, a zato mu je bilo pa srce tem težje. Vest se mu je zdaj z nova oglasila. Očitala mu je, da se je pregrešil, ko je zanemaril službo božjo. Kako srečen bi bil, če bi ne bil zašel v to hrupno družčino! Trdo je sklepal, da se ne dá nikdar več zvabiti v gostilno. Kako z mirnim srcem se je vračal vselej iz cerkve domú, a danes, kako grozno mu je bilo pri srcu. In tudi skrb, kaj bode domá, težila ga je zopet. Sicer se lahko izgovori, da se je pri materi zamudil tako dolgo, toda pomagati si z lažjo, to je tudi greh!

Srce je utripalo ubogemu dečku, ko je premišljal o slabih nasledkih, kateri so izvirali zanj iz tega, da se je dal zvabiti na napačno pot. Akoravno so se mu noge zaradi pijače nekoliko zapletale, hitel je vendar, kolikor je mogel, po potu proti domu. Mušič ga je skušal dohajati, akoravno se njemu ni nikamor mudilo. Hitel je poleg njega, ne da bi bil črhnil kako besedico. Pač pa ga je pogledaval večkrat po strani, in kedar se je ozrl vanj, zategnile so se mu ustne v zaničljiv posmeh.

Dospela sta do lipe, ki je stala dobrih petdeset ko-

rakov zunaj vasi. Tu prime Mušič nenadoma Pavleta za roko ter ga ustavi. Naredil se je bil že trd mrak, in sedaj so zadobili mesečni žarki svojo moč. Čarobno so razsvetljevali lepo okolico, in senca košate lipe se je razprostirala daleč tja po ravnem polju. Po vejevju veličastnega drevesa pa je skrivnostno šepetalo in šumelo. Pavleta je izpreletavala nekaka groza, ko je stal v okrilju mogočnega drevesa ob tej, sicer ne pozni, a zanj vendar nenavadni uri. Plašen je vpiral oko v svojega spremljevalca, kakor bi ga hotel vprašati, zakaj ga ustavlja, in kaj mu hoče. Mušiču pa so se čudno iskriale črne oči, ko ga je tako držal za roko. Stopil je čisto blizu njega, tako da je Pavle čutil njegovo sapo, in stresnivši ga nekolikokrat krepko za roko, za katero ga je držal, reče mu z ostrim glasom: „Ti fant, ti si danes pil, plačal pa nisi nič! Danes teden ob tem času te počakam tukaj na tem mestu, in ti mi imaš prinesiti denarja, kolikor sva ga zapila. Če ne prineseš, povem tvojemu gospodarju, kje si bil danes. Povem mu, da si se potepal, in da si bil v gostilni, ne da bi bil šel v cerkev. Pa tudi še kaj drugega mu zašepečem na uho, če pride na to. Si li si zapomnil?“

In stresel ga je z nova za roko tako močno, da bi bil Pavle skoro zajechal. Nekoliko časa je kakor omamljen strmel v se, ne da bi bil vedel, kaj naj reče. Še le čez nekoliko časa zajeclja: „Kako ti naj prinesem denarja, ko ga nimam. In dobiti ga tudi ne morem.“

„Tepec!“ zmerja ga Mušič; „kam pa devljete denar, kar ga skupite v prodajalnici?“

„V predalček,“ odgovori Pavle nedolžno.

„No tedaj! Ali si tako bebast? Vsak dan treba vzeti iz predalčka nekoliko desetic, pa je! Zapomni si dobro! V nedeljo o tem času se snideva tukaj, če ne, gorje tebi!“

„Ali,“ hoče še nekaj oporekati Pavle, toda Mušič ga ni poslušal več. Spustil ga je iz rok, skočil čez cestni jarek in vdrl jo je kar vprek črez polje, ne da bi bil kaj črhnil o tem, kam gre. Pavle pa je še nekaj časa stal, kakor k tlom prikovan, ter zrl za njim. Končno se spomni, da je zadnji čas, da se odpravi. Ubere jo, kolikor hitro le more, v vas.

II.

Čim bolj se je bližal Pavle hiši svojega gospodarja, tem bolj mu je zastajala noga. Njegov gospodar, premožen

trgovec, bil je zares zeló natančen in strog človek. Ko je bila Pavleta mati njegova pripeljala k njemu, da bi ga vzel v uk, izgovoril si je takoj pravico, da sme fanta tudi kaznovati, ako bi se mu videlo potrebno. Pavletova mati, pametna ženica, ni se čisto nič zoperstavljala takim pogojem, tem manj, ker je Smrekarja čislala kot previdnega in modrega moža. Vedela je dobro, da mladi ljudje morajo imeti strah, in da se dá le tedaj kaj poštenega napraviti iz njih, ako se primerno strahujejo. V začetku je Pavle pač večkrat potožil, da je njegov gospodar trd z njim, a ona ni hotela o tem nič slišati. „Si že zaslužil!“ bil je njen navadni odgovor, ako ji je pravil, da ga je gospodar krenil po prstih, ali ga pa tudi malo prijel za ušesa.

Tako je bil Pavle zdaj že tretje leto v prodajalnici Antona Smrekarja. Ker mu mati ni potuhe dajala, privadil se je sčasoma popolnoma svojega novega doma, akoravno je moral mnogo in pridno delati ter po zimi kakor po letu zgodaj vstajati. Smrekar sam je bil jako delaven človek in je zahteval pridnosti tudi od svojih poslov in delavcev. Lenuha ni dolgo trpel v svoji hiši. Pa tudi bogaboječ in pobožen mož je bil. Gledal je skrbno na to, da so bili vsi njegovi ljudje ob nedeljah dopoldne in popoldne v cerkvi. To je Pavel dobro vedel, in zato ga je tako hudo skrbelo domú, ker je bil opustil krščanski nauk. Sicer se mu ni bilo ravno težko izgovoriti, kajti Smrekar je imel v cerkvi svojo klop prav spredi pred oltarjem, in Pavletu je bilo le treba reči, da se je nekoliko zakasnil, in da je bolj vzadi ostal. Pa mogoče je bilo tudi to, da ga gospodar niti pogrešil ni; ker je bil doslej še vedno v cerkvi, bilo je lahko, da je imel gospodar toliko zaupanja do njega, da se po njem niti ozrl ni. Vendar se mu je vsekako sitno zdelo domú, tem bolj, ker se je do sedaj laži skrbno ogibal. Končno se vendar toliko ojači, da prestopi vežni prag. Plaho se ozira okrog, češ, iz katerega kota stopi gospodar predenj ter ga pozove na odgovor. Toda gospodarja slučajno ni bilo domá, in Pavletu se je odvalil težek kamen od srca, ko je opazil, da je gospodinja sama. Smrekarica je bila sicer tudi v vsakem oziru vestna in skrbna žena, a ravno zato, ker je bila morda predobra, ni tako strogo postopala proti poslom, kakor njen mož. Večkrat mu je očitala, da se tako briga za vsako malenkost, kajti dogodilo se je že, da je dal prav pridnega in poštenega hlapca samo zategadelj od hiše, ker je včasih ob nedeljah malo pregloboko po-

gledal v kozarec. Smrekarici se je zdelo, da sega to pre-daleč. „Da le svoje delo stori,“ rekla je, „in pa da je pošten! Čemu bi nadzoroval vse njegove korake in se vmešaval v stvari, ki nama prav za prav nič niso mari!“

Na Pavleta je imela navadno bolj pozorne oči, ker ga je imela še za otroka in ga je malo ne tako ljubila, kakor bi bil njen sin; toda danes se ji ni nič ljubilo pozvedovati, kje je bil tako dolgo. Najbrž je mislila, da se je pri materi tako zamudil. Postavila je molčé večerjo predenj ter ga pustila v miru.

Pavletu ni večerja nocoj nič dišala. Silil se je sicer in zajel nekolikokrat, a ni mu šlo. Bil je tako prevzet vsled današnjih dogodkov in tako omamljen in utrujen, da mu je omahovala kar žlica v roki. Položil jo je tedaj na mizo in se podal leč. Čudno, niti svoje navadne večerne molitve ni mogel popolnoma opraviti. Začel je večkrat, a vedno je zopet obtičal. Misli na to, kar je danes doživel, rojile so mu po glavi in mu niso dopuščale, da bi bil zbral v molitev svoj duh. Vstane tedaj, predno je zmolil, s stola, na kterega je bil pokleknil, ter se vleže, meneč, da morda ležé lažje opravi svojo molitev. A tudi tako ni šlo. Mučil se je še nekoliko časa, a sredi tega bojevanja z neprijetnimi mislimi, ki so ga vedno zopet motile v molitvi, zaspal je. A spal je zeló nemirno. Bučala mu je neprenehoma na ušesa Močeradova harmonika, čul je vpitje in krik, in zdelo se mu je vedno, da sedí še v gostilni. In tudi v sanjah ga je trpinčil strah pred gospodarjem. Zavedal se je dobro, da mora domú, in rad bi bil šel, a ni se mogel dvigniti s klopi. Kakor bi bil pribit, sedel je. Napenjal je vse svoje moči, tako da mu je pot stopal po čelu, a nevidna moč ga je tiščala nazaj, da ni mogel vstati. Od trenutka do trenutka ga je bolj skrbelo, kaj bode domá, in začel je prositi svojega novega prijatelja, naj mu pomaga, da pride domú. Ali ta se mu je le porogljivo smejal ter ga zalival po sili z vinom.

Tako se mu je neprenehoma blodilo, dokler se ves obnemogel ne vzbudi. Vzdrnivši se, odpre oči ter se skloni po koncu. Dasi je luna svetila, vendar se dolgo ne more spametovati, kje je, a končno se vendar zavé. Globoko vzdihne in nekako vesel postane, videč, da ni več v gostilni, in da je le sanjal. Toda to veselje ni trajalo dolgo. Kaj bode jutri? Ta misel se mu hipoma vzbudi v trudni glavi. Morda pa je gospodar vendar le zvedel, da ga ni bilo

v cerkvi. Še hujše pa ga je skrbelo, kje dobi denar, da se odkriža Mušiča. Da bi kradel? Groza ga obide pri tej strašni misli. In vendar, kje dobi drugače denar? ...

Prevračal se je sedaj dolgo po postelji, želeč si dneva. Ali dan le ni hotel priti. V bližnjem zvoniku je še le udarila ura dve. Kako dolga je vendar noč, ako človek ne more spati! Slišal je bítí tudi še tretjo in četrto uro. Sedaj pa, ko bi bilo čas kmalu vstati, zadremal je zopet nekoliko, a spal ni, temveč ležal le v nekaki omotici. Bledlo se mu je grozno po glavi, dokler ga ne vzbudi glas, ki mu veli vstati. Bila je dekla, ki ga je prišla klicat. Naglo skoči po koncu in se obleče. Glava mu je bila težka in pusta. Ko pride dol, bil je gospodar prodajalnico že odprl. Pavle ga pozdravi strahoma, pričakujoč, da ga zdaj pa zdaj popraša, kod se je včeraj klatil. Vendar njegov strah ni bil opravičen. Gospodar je odzdravil na njegov pozdrav ravno tako, kakor vselej, ter se vsedel k svoji pisni mizi, ne meneč se dalje zanj. Pavle si je zopet oddahnil. A bolela ga je glava, da je zelo težko opravljal navadna svoja dela. Nehoté se spomni pregovora: „Po slabi tovaršiji rada glava boli“. In o tem ni Pavle nič več dvojil, da je bil zašel včeraj v slabo tovaršijo. „O ko bi se le mogel že iznebiti tega Mušiča, nikdar več bi se mu ne vsedel na limanice!“ tako si misli in preudarja, kako bi se mu izvil iz krempljev. „Kaj, ko bi vse gospodarju obstal?“ reče sam pri sebi. Osrčeval se je in nekolikokrat je že hotel stopiti h gospodarju in se mu obtožiti, toda druga misel mu je podrla zopet ves pogum. „Pa če mi gospodar ne odpusti in me zapodi? Kaj porečejo potem mati? Ne, tako ne gre. Mušiču moram povrniti, kolikor sem mu dolžen, potem pa se ga hočem izogibati svoj živi dan. In če tudi svojemu gospodarju izmaknem nekaj desetice,“ misli si, „saj jih o priliki, kedar dobim kaj denarja, denem zopet lahko nazaj. To bi ne bila morda tako velika pregreha.“

Tako se je tolažil ubogi Pavle.

Smrekar ni imel v svoji prodajalnici nikakega pomočnika. Prodajal je in se trudil najrajši sam in ostajal v prodajalnici dan na dan od ranega jutra do poznega večera. Pavleta je bil vzel samo zato v uk, ker ga je mati njegova tako prosila, in ker je bil z rajnim očetom Pavletovim velik prijatelj. Seveda pa je moral večkrat črez dan zdaj za dalje, zdaj za manj časa po kakem opravku, in Pavle bi bil imel tedaj dovolj prilike, če bi si bil hotel kaj prilastiti,

bodi si denarja, bodi si česa drugega. Toda bila je prišla že sreda, a Pavle ni imel še beliča v svojem žepu. Bolj pa ko je potekal čas, in bolj ko se je bližala nedelja, tem bolj ga je skrbelo, kaj bode. „O da bi le bil precej vse gospodarju povedal, morda bi bilo zdaj vse dobro,“ tako je večkrat vzdihnil ter očital to samemu sebi. Odkriti se mu pa še le sedaj, to se mu je zdelo prepozno. Toda če mu pové Mušič, kar je zakrivil . . .

Mráz ga pretrese pri tej misli. Gospodar je bil ravno šel po nekem opravku iz prodajalnice. To priliko porabi Pavle in odpre predalček, v kterega so spravljali izkupljeni denar. Seže z desnico vanj, in med prsti mu ostane dvajsetica. A ko hoče potegniti roko zopet iz predalčka, zaropota nekaj za njegovim hrbtom. Mačka je skočila iz jednega kota v drugega, a Pavle se je tako prestrašil, da je le malo manjkalo in zvrnil bi se bil vznak. Dvajsetico spusti izmed prstov in porine hitro zopet predalček nazaj. Ko pa je vstopil črez nekoliko časa zopet gospodar v prodajalnico, zdelo se mu je, kakor bi ga bil nekako pomenljivo pogledal. „Bog vé, ali me ni videl!“ Ta misel ga je sedaj mučila. Živel je odslej v večnem strahu in nemiru. Na jedni strani ga je skrbelo, kako obračuni z Mušičem, na drugi strani pa se je vedno zopet bal, da bi ga gospodar ne zalotil pri tatvini. Bil je grozno razburjen. Po glavi mu je šumelo, in pred očmi so mu plesale temne maroge. Spati ni mogel skoro nič, in tudi jed mu nobena ni dišala. Žejen pa je bil v jednomer. Huda vročina je kuhala po njem, in nalival se je vedno z vodo, da bi pogasil hudi ogenj. In postajalo mu je od trenutka do trenutka hujše.

Kako malo časa je preteklo še le od tedaj, ko se je bil tako nesrečno seznanil z Mušičem, in vendar kako dolgo se je to njemu zdelo! Na drugi strani pa mu je zopet prehitro tekel čas. Kaj bo, ko pride nedelja in on ne bode imel denarja. Kdo vé, kaj se Mušič nalaže o njem pri gospodarju, ako mu ne prinese, kar je zahteval. Da Mušič nima srca, to je slutil. Izgubljen je, ako ga ne potolaži o pravem času. Vendar pri tem mu ni bilo toliko za se, nego za mater. Koliko žalost in koliko sramoto napravi ubogi stari ženici, če ga gospodar zapodi iz hiše! Kako hudo se vendar maščuje večkrat jeden sam nepremišljen korak.

Prišla je bila že sobota, a Pavle še vedno ni imel denarja. Čutil je, kako neizmerno pregreho bi doprinesel, ako

bi svojemu gospodarju kradel, in kdo vé, bi li ne bil Pavle ostal pošten človek, ko bi ne bil v soboto popoldne okoli štirih stopil Mušič v Smrekarjevo prodajalnico. Pavle se tako prestraši, da obstane kakor okamenel na svojem mestu, in da mu ne pride ne besedica iz ust. „Sedaj me ovadi,“ misli si. Vsa kri mu je izginila iz obraza. Bil je blede, kakor mrlič, pa tresel se je po vsem životu, kakor šiba na vodi. In Mušič se je ozrl, stopivši noter, res najpoprej po njem tako nekako pomenljivo. Vendar je bil Pavletov strah neopravičen. Mušič ga ni izdal. Po daljšem razgledovanju po prodajalnici si končno izbere samo cev za svojo pipo, plača brez ugovora, kolikor se je zahtevalo, in se poslovil. A med vrati se obrne nazaj in pogleda Pavleta zopet s svojim bodečim očesom tako, kakor bi hotel reči: „Ti, za danes sem ti prizanesel, a če jutri ne prineseš denarja, potem pa nikar ne pričakuj milosti!“

Pavle je razumel ta pogled, in bil je izgubljen. Neodpustljiva bojazen, vsled ktere se ni mogel odločiti, da bi bil obstal gospodarju svoj pregrešek in prestal zaslužen kaznen, privedla ga je do zločina. Ko je Smrekar kmalu potem, ko je odšel Mušič, stopil nekaj do svoje žene, ktera je imela opraviti v kuhinji, odprl je Pavle predalček, in v tistem trenutku je postal tat!

III.

Nemirno je zopet spal Pavle v noči od sobote na nedeljo. Hude sanje so ga plašile, in čestokrat je skočil iz postelje. Kmalu se mu je zdelo, da ga ženó orožniki uklenjenega, kmalu zopet, da stičeta z Mušičem, kakor bi se skrivala, po temnih, gosto zarastlih gozdih. Bežala sta dolgo, dokler ne prideta do globokega brezdna. Ob robu prepada se ustavi Mušič. Hudobno so se mu bliskale oči. Pavle se je tresel po vsem životu, kakor bi slutil, da ne namerjava njegov spremljevalec z njim nič dobrega. In res, hkratu ga zgrabi Mušič ter pahne v prepad. Med glasnim krikom je strmoglavlil v žrelo globočine — ter se vzbudil. Ves poten je bil od prestanih muk. Vzdramil se je popolnoma, in ni se mu dalo več zaspiti. Čakal je težko dneva, še težje pa ure, ko bode Mušiču dal, kar mu je dolžan. Trdo je sklepal v svojem srcu, da denar, kterega je izmaknil svojemu gospodarju, brž ko mogoče povrne, in da se nikdar ne poda več z Mušičem v kak dogovor ali pomenek. Ogibati se ga

je hotel odslej in v prihodnje se rajši vrniti sredi pota, kakor da bi ga srečal kje.

Ubogi deček! Ves božji dan je prebil Pavle v groznem nemiru. Bil je dopoldne pri maši in popoldne pri krščanskem nauku. Trudil se je, da bi molil pobožno in zbrano, ali ni mu šlo. Misli so mu uhajale neprenehoma izpred oltarja tjakaj pod košato lipo, kjer se je imel sniti na večer s svojim zapeljivcem, hudobnim Mušičem. A dasi je ves dan komaj čakal, da bi se že skoro iznebil neprijetnega posla, kateri ga je čakal, postajalo mu je vendar tesno pri srcu, ko se je začel bližati tisti čas, ktereга je bil določil Mušič za sestanek. Šibečih kolen je lezel, ko se je začelo mračiti, iz vasi ven proti košati lipi, pod katero se je nekđaj kot otrok tolikokrat igral s svojimi vrstniki. Koliko srečnih ur je preživel v senci tega mogočnega drevesa v nedolžnem veselju, a sedaj se mu je bližal s slabo vestjo kot hudodelnik!

Še jedno upanje je navdajalo Pavleta: „Morda ga pa ne bo!“ mislil si je. „Če ga ne bo, potem sem prost,“ rekel je sam pri sebi. „Ako bi hotel pozneje kaj od mene imeti, povem mu, da sem ga iskal, pa da ga ni bilo; kaj mi more potem?“

Tako se je tolažil Pavle in prosil na tihem Boga, da bi Mušiča ne bilo. In res, nikjer ga ni bilo videti. Srce mu je postajalo pogumnejše, in nekako vesel je postajal, ko je bližje in bližje prihajal proti lipi, a Mušiča pa le ni bilo na izpregled.

„Oh, morda pa ni tako hudoben, morda me je le skušal!“ vzdihne Pavel, in sram ga je bilo, da je tako slabo prestal poskušnjo. „Dà, tako bo!“ reče sam pri sebi in že se hoče vrniti v vas s trdnim sklepom, da takoj jutri položi zopet goldinar tja nazaj, kjer ga je bil vzel prejšnji dan. Ali v tem hipu se za debelim lipovim deblom zgane nekaj, in Mušič zagrmí nad njim:

„Kam, dečko? Le malo bolj počasi, saj nisi tako daleč domá!“

Pavle ostrmi in se ne gane z mesta. Oni pa stopi bližje k njemu in mu reče: „Pokaži! Koliko imaš?“ Deček mu molčé izroči goldinar. Mušič se ozre nekako zaničljivo na prejeti denar in pripomni: „Kaj? samo toliko? No, za to se pa splača laziti semkaj! V sedmih dneh si spravil le goldinar skupaj? To je res dosti!“

Pavleta pa se poloti nekaka nevolja, ohrabri se in reče: „Saj še toliko nisi plačal záme!“

„Molči, tepec!“ zarohni Mušič nanj. Drugikrat pa ne hodi v gostilno, če nimaš denarja. In misliš li, da bodem imel zastonj v družčini takega smrkolina. Ali ne veš, da bi te bili iz gostilne vrgli, ako bi ne bilo mene zraven? Zdaj se pa hočeš z jednim goldinarjem odkupiti! Ha, ha, ta je res dobra! Danes teden glej, da prineseš več; razun denarja mi prinesi tudi nožič s tremi klinjami, kakor jih prodajate pri vas, in pa tako okroglo ogledalce, kakor sem jih videl zadnjič v vaši prodajalnici. Da veš!“

Pavle je molčal in najrajši bi se bil razjokal.

„No, kaj molčiš? Ali si slišal?“

„Slišal,“ odgovori Pavle in obmolkne zopet.

„In bodeš prinesel?“

„Ne, ne bodem prinesel!“ odvrne Pavle odločno. „Rajši sam povem, da me v nedeljo ni bilo v cerkvi; kaj pa se mi more zaradi tega toliko hudega zgoditi? Če sem prav tepen, prestal bom, in potem je dobro.“

„Kaj?“ vpraša Mušič zateglo. „Na ta način misliš, da bo vse odpravljeno? O le počasi! Kaj pa, če jaz gospodarju ne povem samo, da nisi bil v cerkvi, ampak da si tudi kradel! Kje pa si dobil denar, da si šel v gostilno namesto v cerkev? Se li to tvojemu gospodarju ne bo zdelo čudno, ko vendar vé, da nimaš niti beliča svojega? Ali čuješ to?“

To govoreč, stresal je Mušič Pavleta za ramo, da je nesrečnemu dečku odletavala glava na vse strani.

„Če hočeš, da te odženó uklenjenega,“ nadaljuje črez nekoliko časa Mušič, „pa me razjezi! In to ti rečem: kakor gotovo zdaj tu stojim, ako ne prineseš v nedeljo semkaj, kar sem ti velel, precej drugi dan pojdem k tvojemu gospodarju in mu povem vse. Zapomni si to!“

Izgovorivši, vdere jo Mušič zopet naravnost črez polje kakor zadnjo nedeljo in pusti Pavleta samega pod lipo.

Dolgo je stal Pavle še nepremično na mestu, kjer ga je bil pustil Mušič. Vrtelo se mu je po glavi, in kolena so se mu šibila, da se je komaj obdržal na nogah. Upal je, da se danes za vselej odkriža hudobnega Mušiča, a sedaj ga je imel ta bolj v svojih krempljih, nego kdajkoli. Sinočnje sanje so mu prišle na um. Zazdelo se mu je, kakor bi bilo vse to, kar je po noči sanjal, sama gola resnica. Ali ga niso res že preganjali orožniki?!

Misli in misli, a jedna misel mu pobija drugo, tako da se ne more zavedeti resnice. In ta jarek ob cesti? Ni li to tisti prepad, v kterega ga je pahn timer? Stemni se mu pred oči, in na čelo mu stopi mrzel pot; noge ga nočejo več nositi, zgrudi se tja v obcestno jamo in nezavesten obleži.

Kdo vé, koliko časa bi bil Pavle ležal tu v jarku, če bi ne bil prišel postaren možiček sem po cesti in obstal pred njim.

„I kaj pa tu čepiš,“ reče, sklonivši se proti njemu, ter ga potrese za ramo.

Pavle izpregleda in se takoj zavé. Ti trenutki, ktere je prebil v omotici, vplivali so kakor pomirljiv spanec nanj. Skoči po koncu, obriše si z rokavom pot s čela in vpraša: „Kje pa ste bili, boter?“

„Boter, boter,“ ponavlja dobrovoljno možiček, kteremu se je videlo, da ga ima nekoliko pod klobukom. „Se ve, da sem ti boter. Eh, kako gre hitro čas! Rasteš pa tudi, kakor bi te vlekel. Toda v cestni jarek mi ne hodi več spat. Pijanec se zvrne v jarek in zaspi, a trezen človek ne. Tega ne smeš več storiti.“

„Saj nisem spal,“ odgovori nekoliko zmeden Pavle, kteremu ni bilo nič prav, da ga je boter tako zalotil.

„No, no, tega mi pa vendar ne pravi. Ležal si kakor klada, in tresti sem te moral in tresti, da si se vzbudil. Pa kaj to, no! Mlad človek zaspi, kamor se vleže. Pri nas starejših je drugače. Pa kaj delajo mati? Dolgo jih nisem že videl, ali so zdravi?“

„Zdravi so,“ potrdi Pavle, kteri bi bil najrajši videl, da bi bil njegov boter sam odšel. Skrbelo ga je, da bi tega komu ne pravil, da ga je našel v jarku. Ali kakor so že vinjeni ljudje, tudi stari Izanec, tako se je reklo Pavletovemu botru, ni se dal spraviti v stran. „No le pojdi,“ reče, „te pa spremim domú!“

Tako sta šla skupaj proti vasi. Boter je bil zelo zgovoren in je izpraševal fanta to in ono, a Pavle je odgovarjal zelo na kratko. Hodila mu je zopet Mušičeva stvar po glavi, in bil bi najrajši sam. A sedaj mu ni kazalo drugega, nego spremljati botra. Prišla sta v vas do kočice, kjer je stanovala Pavletova mati. Nekdaj je bila ta hišica last Pavletovega očeta. A ko se je bil le-ta v rudniku, v kterem je kot rudar delal, ponesrečil, bila je mati primorana malo posestvo prodati, kajti trda se ji je godila z majhnim otro-

kom. Izgovorila pa si je bila pri prodaji pravico dosmrtnega stanovanja in za to si je izvolila manjšo od obeh sobic, kateri je obsegala hišica.

Pavle je bil danes že enkrat pri svoji materi in najbrž bi bil šel naravnost domú, da ga ni zalotil boter. Sedaj pa je moral z njim, da se brž izgovori, ako bi ta začel kaj praviti o tem, kako ga je našel v jarku. Toda boter je bil na to menda že pozabil, kajti o tem ni črhnil besedice. Pač pa je o drugih stvareh mnogo govoril, dokler se ni do dobrega stemnilo. Ko se je pa bil poslovil, obsedel je Pavle še nekoliko časa pri materi. Sedel je na skrinji pri peči kakor vselej, kedar je prišel domú, ter molčal. Tudi mati je nekaj časa molčala. A bilo ji ni odšlo, da se je bil njen sin hipoma nekako izpremenil. Poprej je bil vedno tako vesel in živ, morda še preživ, a sedaj pa je bil tako čudno zamišljen in molčeč. Mislila je danes že ves čas, odkar je bil Pavle prvič pri njej, kaj bi moralo to biti, a ni si mogla nikakor razložiti te izpremembe sinove.

„Morda sta si prišla pa z gospodarjem kaj navzkriž,“ misli si končno in ga začne izpraševati najpoprej po ovin-kih, ali je gospodar domá, ali se je na koga jezil itd., nazadnje pa ga naravnost vpraša, ali je bil morda nanj kaj hud med tednom.

Pavle je odgovarjal na vsa ta vprašanja na kratko in nekako osorno, vse drugače, kakor je bil poprej navajen. S svojo materjo ni doslej nikoli govoril v takem glasu. Ubogi ženi se je to jako čudno zdelo, in ni si mogla kaj, da bi ga ne bila končno vprašala: „I kaj pa je vendar, da si tak? Saj ni več govoriti s teboj! Nekaj mora biti, kar je! Povej vendar, kaj se je zgodilo?“

Pavleta so te besede materine tako spekle, da je skočil s svojega sedeža, kakor bi ga bilo kaj pičilo. „Pustite me pri miru!“ obregne se nevoljno, dà, skoro jezno. Ob jednem pa se mu vlijó solze po licih, a teh ga je bilo menda sram, kajti hitro odide skoz vrata, ne da bi bil želel materi lahko noč.

Lahko si mislimo, kako je to vedenje sinovo žalilo materino srce. Tudi njej so se zasvetile solze v očeh. Grozne skrbi so se je polastile. Da bi si olajšala srce, poklekne in goreče moli k Bogu, proseč ga, naj bi odvrnil od nje vsako nevarnost in obvaroval zlasti njenega sina kake nesreče. V molitvi je našla nekoliko olajšave in potolažena se je vlegla k počitku.

Odkar se je videl Pavle tako ujetega v Mušičevih zankah, lotila se ga je takorekoč neka bolezen. Vedno je kuhala vročina po njem. V strašnem nemiru je živel noč in dan. Glas vesti in strah pred kaznijo sta se bojevala v njegovem srcu. Vsak dan se je bil morda stokrat odločil, da stopi pred gospodarja ter se mu obtoži, a kedar bi bil imel svoj sklep izvršiti, manjkalo mu je moči in poguma. Tako se je bližal zopet teden svojemu koncu in čas, ko je moral Pavle zopet pod lipo zunaj vasi. Kako priljubljeno mu je bilo nekdanj to drevo, a sedaj ga je streslo po vsem životu, če je kdo le mimogredé v kakem govoru omenil stare lipe. Vsako besedo, ktera ga je spominjala onega nesrečnega kraja, občutil je kakor nož v srcu. In kolikor bolj se je bližal čas, ko se je moral zopet sniti z Mušičem, tem nemirnejši je postajal, in tem hujše mu je bilo.

V soboto popoldne je bilo. Lepo so doneli iz stolpa župnijske cerkve ubrani zvonovi, oznanjajoč gospodov dan. Kako rad je poslušal Pavle poprej to zvonjenje! Nekaka sveta radost mu je polnila otročjo dušo, kedar je tako lepo potrkavalo od cerkve sem, najprej tiho, potem pa glasneje in glasneje, kakor bi prihajalo zvonjenje iz daljave vedno bližje in bližje. Danes mu zvonjenje ni več budilo tistih sladkih občutkov. Strah, da se prikaže zopet Mušič, obvladoval ga je sedaj popolnoma. In res slutnja ga ni varala; komaj je bilo odzvonilo, ko stopi Mušič v prodajalnico. Prišel ga je zopet opominjat na njegovo dolžnost. Pogledal ga je takisto pomenljivo, kakor zadnjič, kupil neko malenkost ter se zopet odstranil, tako da Pavle ni mogel dvojiti o tem, kaj je bil prav za prav namen njegovega prihoda.

In Mušič je popolnoma dosegel to, kar je namerjaval, ko je prišel k Smrekarju v prodajalnico. Pavle je bil po njegovem pogledu popolnoma premagan. Še tisti večer je dobil priliko, da je vtaknil v žep tako ogledalce in takov nož, kakor si ga je želel Mušič.

„Naj bo, še to, jedino še to mu dam, potem pa nikdar nič več,“ rekel je sam pri sebi ter se tolažil z mislijo, da se je Mušič morda polakomnil ravno teh dveh stvari, in da mu dá odslej mir.

Prebil je zopet nemirno noč, a črez dan je komaj čakal ure, da bi izročil Mušiču ukradene stvari ter se ga odkrižal enkrat za vselej.

Mušič je bil natanko ob določeni uri zunaj vasi pod

lipo. Ko ugleda Pavleta, ki se je počasi bližal usodepolnemu kraju, ozre se pazljivo na vse strani. Bal se je, da bi njegovega shoda s Pavletom ne opazil kdo, komur bi se vsa stvar zdela morda sumljiva. Ko pa se prepriča, da ni nikogar v obližju, stopi izpod lipe Pavletu nekoliko korakov naproti in mu reče z nekako strogim glasom:

„Prav, da te ni bilo treba predolgo čakati! Daj, kje imaš svoje reči?“

Pavle seže v žep ter mu izroči ogledalce in nož. Mušič ogleduje nekoliko časa molčé izročene mu stvari, kakor bi se hotel prepričati, so li prave ali ne. Pavle je že mislil, da se bode zadovoljil s tem, in da ne bode zahteval denarja. A motil se je. Po kratkem pregledovanju vtakne Mušič ogledalce in nož v žep in vpraša osorno, kakor bi ga jezilo, da ga mora še opomniti: „No, in denar? Kje je denar?“

„Denarja nimam,“ odvrne na kratko Pavle.

„Kaj, denarja nimaš? In zakaj ga nimaš?“

Mušiču je švigal srd iz očíj, ko je to govoril. Pavle pa se tega srdú ni nič kaj bal, kajti tudi njemu je srd navdajal srce zaradi nesramnosti Mušičeve. S krepkim glasom odgovori na stavljeno vprašanje:

„Denarja nimam, ker mislim, da ti nisem ničesar več dolžan; kar si plačal záme, to je povrnjeno obilo. Ogledalce in nož sem ti danes še prinesel, odslej pa me pusti pri miru!“

„Kaj, tako se mi hočeš po robu postavljati?“ sikne Mušič ter prime ubogega Pavleta za uho s tako močjo, da se temu takoj vlijó solze iz očíj. „Denar sem, pravim, ali!“

„Jaz ga nimam,“ izgovarja se Pavle ter si briše z rokavom solze, ki so mu tekle po licih.

„Nimaš? Tedaj dobro!“ nadaljuje Mušič. „Še nocoj poiščem tvojega gospodarja ter mu povem vse. Povem mu, da si se zadnjič potepal, ne da bi bil šel v cerkev, in da si kradel. Če hočeš tako, naj te pa ženó orožniki precej jutri v zapor!“

„Morda pa bo moj gospodar meni tudi toliko verjel, kakor tebi,“ odvrne, še vedno ihteč, Pavle, ki je prav od srca želel za vselej razdreti zvezo s hudobnim Mušičem.

„Kaj?“ zasmeye se ta. „Tebi misliš, da bo toliko verjel, kakor meni? Kaj pa, ko bi mu tó-le pokazal?“

Izrekši, seže v žep ter potegne iz njega ogledalce in nož, kar mu je bil prinesel Pavle.

Ta se prestraši. Čutil je, da ga je Mušič popolnoma ujel v svoje zanke. Predno mu je bil izročil oni dve stvari, bilo bi pač še mogoče, napovedati mu boj, toda sedaj? Ta je imel dokaze v rokah. Da mu je dal denar, zaradi tega bi se bil morda še vendar kako izgovoril, a če pokaže Mušič gospodarju nož in ogledalce, spoznal bode ta takoj svoje blago in s pomočjo teh dokazil mu lahko natvezi, kolikor hoče lažij. O da je bil tako nespameten, da se ni že zadnjič ločil za vselej od svojega zapeljivca! Tedaj je še bilo mogoče, obvarovati se nesreče, sedaj pa je izgubljen!

Mušiču ni ostalo prikrito, kak učinek je napravila njegova grožnja. Hudoben smehljaj mu je zgibaval ustne. Prijemši Pavleta za roko, reče mu:

„Sedaj izprevidiš morda, da se ne dá ravnati z menoj, kakor bi kdo hotel. Pojdi zdaj, a danes teden prinesi denarja. Manj ne vzamem kakor dva goldinarja, da veš!“

Izgovorivši to, odide po navadni poti. Pavle gre nekaj časa za njim, potem pa se tudi on napoti proti domu. Nekaj takega kakor obup se ga je polotilo. Boj pa, kateri mu je poprej divjal v njegovih prsih, potihnil je hipoma. Uvidel je, da se krempljem hudobnega Mušiča ne izvije več, zato se je udal v svojo usodo, kakor tisti, ki se potaplja in ne vidi nobene rešitve več. Danes se je vračal prvič izpod lipe s prepričanjem in zavestjo domú, da bode zopet kradel!

IV.

Odslej je čakal Pavle redno vsako nedeljo in praznik Mušiča pod lipo zunaj vasi, in prej se je zgodilo, da svoje matere ni obiskal, nego da bi bil zamudil, sniti se z Mušičem. Nasprotno pa se je tudi Mušič pogosteje prikazoval v Smrekarjevi prodajalnici. Kupil je navadno le kaj malega, a ozrl se je vselej kaj pazljivo po razpostavljenem blagu okrog. Če mu je od tega, kar je videl, kaj posebno ugajalo, razodel je Pavletu svojo željo, in ta mu je dotično stvar gotovo preskrbel prej ali slej. Ko se je bil končno prepričal, da se ne more otresti Mušičevega gospodstva, dal se mu je popolnoma voditi, in sčasoma se je onih shodov ob nedeljah tako privadil, da bi se mu bilo zdelo čudno, ko bi se enkrat ne bil sešel s svojim mojstrom. Vest se mu je bila umirila, in malokdaj mu je še hodilo

na misel, da stori velik greh, kedar izmakne kaj svojemu gospodarju. Še hudo mu je bilo, če morda katerikrat ni mogel precej prinesiti Mušiču, česar je poželel. Ta pa je tudi od tistega časa postopal vse drugače z njim, ko je videl, da je Pavle popolnoma njegov, in da ne skuša nič več, odtegniti se mu. Nič več ga ni strahoval, kakor v začetku, temveč bil je vedno prijazen z njim. Dà, prigodilo se je celó večkrat, da niti denarja ni vsega obdržal za se, kterega mu je prinesel Pavle. Kakor da bi ga hotel obdarovati, stisnil mu je včasi nekaj desetic nazaj v pest, kedar mu je bil odštel med tednom iz predalčka izmaknjeni denar. Tudi v gostilno ga je zopet sem ter tja vzel s seboj, vendar vselej le za malo časa. Mušič je bil zeló previden in oprezen človek, in pazil je skrbno na to, da Smrekar ni zvedel ničesar o njegovem razmerju do Pavleta. Kedar se je tedaj bližala ura, ko je imel Pavle biti domá, opozoril ga je vselej na to, da naj gre domú, in pri ločitvi ga je vselej učil, kako naj govori, in kako se naj vede pred svojim gospodarjem.

Tako je bilo preteklo nekaj tednov, in Pavle je zvesto hlapčeval svojemu zapeljivcu. Bojeval se ni nič več s svojo vestjo, kakor poprej, dokler je imel še upanje, da se izvije iz Mušičevih krempljev. Toda srečen vendar ni bil. Odkar je hodil pregrešna pota, zdel se mu je ves svet neizmerno pust. Poprej tako vesel, lazil je sedaj potrt in s povešeno glavo okrog. Čmeren je opravljal vsako delo, in vsled tega se mu je zdelo vsako opravilo težavnejše, kakor poprej. Če pa nič dela ni imel, tedaj je srpo zrl pred se v tla. Vzradostila ga ni nobena stvar več, in dasi še tako mlad, želel si je pogostoma smrti. Čudno, da njegov gospodar ni zapazil te izpremembe. A ta je gledal le bolj na to, da je Pavle vsak dan opravil naloženo mu delo, za vse drugo se je manj menil. Tem bolj pa je mati Pavletova čutila, da njen sin ni več tak, kakoršen je bil. Prejšnje čase je prihajal k njej vedno smehljajočega obraza. Iz očij mu je brala, kako rad jo je obiskoval. Sedaj pa ni mogel zatajiti, da prihaja z nekako nevoljo, in morda le zaradi tega, ker se vendar ni mogel popolnoma izogniti svoje matere. Natanko ga je opazovala in večkrat je skušala z različnimi vprašanji zaslediti, odkod na njem tako nenadna in velika izprememba; toda to se ji ni posrečilo. Hudo ji je bilo pri srcu, in večkrat je jokala na tihem. Slutila je nekaj hudega, dasi ni mogla vedeti, kaj pride.

Pri Smrekarju, gospodarju Pavletovem, služilo je osemnajstletno, pridno, pobožno in bogaboječe dekle, Jerica po imenu. To je večkrat obiskovalo Pavletovo mater. Včasih, kedar je nesla popoldne družini in kakim najetim delavcem malo južino na njive, skočila je za nekaj trenutkov k stari ženici in ji dala košček kruha, ki bi ga bila imela sama použiti. Pavletova mati je živela v skromnih razmerah in hvaležno je sprejela od deklice takov dar, dasi se je vselej branila in ji resno prigovarjala, naj ne pritruje sebi na jedi, ko mora vendar dosti delati in trpeti. Tudi Jerici je potožila večkrat svoje skrbi zaradi Pavleta. Izpraševala jo je, ali nič ne vé, da bi se bilo domá kaj prigodilo, in ni li morda Smrekar nezadovoljen z njenim sinom. Deklica pa jo je pri vsaki taki priliki tolažila, trdeč, da je vse v redu, in da je Pavle le bolj moški in resen postal, nego je bil poprej.

Uboga žena je molčala na take tolažilne besede, a v glavo ji vsa ta stvar ni hotela prav.

Nekega praznika popoldne bi se bil moral Pavle sniti praznih rok z Mušičem. Med tem ko mu ta že dalje časa ni ničesar naročal, kaj in koliko naj mu prinese, in se je vsaj navidezno z vsem zadovoljil, kar je ravno dobil, bil se mu je zadnjič prav gorko priporočil, naj mu za gotovo prinese prihodnjič nekaj več denarja, ker ga silno potrebuje. Ni dvojiti, da bi bil Pavle ustregel tej želji, a vedi ga Bog, kako je prišlo, ves čas od zadnje nedelje sem ni bil toliko sam v prodajalnici, da bi bil tudi le nekaj desetnic mogel izmakniti. Bilo je že prvič odzvonilo h krščanskemu nauku, in Pavle je bil v veliki zadregi, kajti bil je čas, odpraviti se z doma. Skrbelo ga je, kaj poreče Mušič, ko mu ne prinese čisto nič. A kaj se hoče, iz tal ne more izteptati denarja. Potolažiti ga bo moral z obljubami, da mu prinese prihodnjič več, ker bo moral to nedeljo priti čisto brez vsega.

Med takim premišljevanjem hoče oditi v cerkev. Ko gre skoz vežo, ozre se v odprto omaro. Na polici v omari je ležal mošnjiček. Hipoma ga prešine misel: kaj pa, ko bi bilo tukaj kaj? Pogleda okoli sebe, in ko se prepriča, da ga nihče ne vidi, stopi po prstih k omari ter seže po mošnjičku, hoteč, odpreti ga. A v tistem trenutku zaropoče nekdo v sobi. Ni imel tedaj časa, da bi bil pogledal, je li kaj in koliko je denarja v mošnjičku. Ko bi ga ne bil nihče motil, vzel bi bil najbrž le toliko, kolikor bi se mu bilo videlo

potrebno, tako pa vtakne vse vkup v žep ter naglo odide v cerkev.

Tudi med potjo h krščanskemu nauku ni imel prilike prepričati se, koliko je vzel. Bal se je, da bi ga kdo mimogredočih ne opazil, ko bi ogledoval ukradeno blago. Dospel je tako v cerkev, ne da bi bil vedel, koliko tatvino je doprinesel. Soditi po tem, kakor ga je težil mošnjiček, moralo je biti precej denarja v njem. Kesal se je, hudo kesal, da je bil posegel v omaro. Majhnih tatvin se je bil nekako navadil in se ni več dosti kesal zaradi tega, ako je gospodarju tekom jednega tedna izmaknil jeden ali dva goldinarja. V mošnjičku pa je bilo brez dvojbe več, kajti vedel je, da je od gospodinje, in ona je imela vedno nekaj več denarja na razpolaganje, ker je Smrekar vso skrb za zemljišče njej prepuščal, v tem ko se je sam bavil s kupčijo. Rad bi bil ukradeno stvar položil zopet na mesto, kjer jo je bil vzel, a bilo je prepozno. Do tistega časa, ko pride domú, pogrešila bo gospodinja gotovo že denar. Drugega ne preostaja tedaj, kakor da se čim prej iznebi ukradenega blaga. Komaj je čakal, da bi že minila služba božja, in da bi se že skoro sešel z Mušičem. Ker je bil dan postal že dokaj kračji, imela sta sedaj svoje shode vselej kmalu po krščanskem nauku.

Huda sapa je vihrala, ko se je bližal Pavle dogovorjenemu mestu pod lipo. Večkrat je moral prijeti za klobuk, da mu ga ni odneslo, in včasi mu je kar noge izpodnašal vihar. Mušič je stal, kakor po navadi, skrit za deblom. Videl je vselej Pavleta že od daleč, a prišel mu je le tedaj naproti, kedar se je poprej prepričal, da ni nobenega drugega človeka v obližju. Pri taki sapi, kakor je bila danes, držal se je vsakdo rajši doma, nego da bi bil požiral prah po cesti, ktereга je v mogočnih vrtincih sukalo na kvišku. Mušič se je čutil tedaj nekoliko bolj varnega in je že od daleč vpil na Pavleta: „Le hitro, le hitro!“

Dasiravno se je bil Pavle že tolikokrat sešel z Mušičem, stresel se je vendar vselej, in tako tudi danes, ko je začul Mušičev glas. Ta človek je imel čudno moč črez njega. Akoravno je že prej hitel, pospešil je sedaj še bolj svoje korake. Po vejah razprostrte lipe je vse hreščalo vsled divjega viharja, ko stopi Pavle pod drevo. Mušiču se je videlo, kako nestrpno ga je danes čakal. Drugekrati je potrpel, da mu je Pavle sam izročil, kar je prinesel s seboj, danes pa ga takoj nagovori:

„Menda mi vsaj nisi prišel prazen?“

Pavle seže v žep in mu molčé pomoli mošnjiček. Mušič ga začudjeno pogleda, kakor bi ne verjel lastnim očem, potem pa poseže hlastno po ponujeni stvari. „Je li mogoče? Si li se vendar enkrat nekoliko ohrabil? No, saj je bilo pa tudi že čas! Skoro sem že obupaval nad teboj! Toda ne hvaliva se prerano. Poglejva prej, koliko je notri!“

Izrekši, odpre mošnjiček ter začne jemati denar iz njega. Pavle je srpo zrl Mušiču v roke, ko je prešteval denar. Upal je še vedno, da ne bo morda posebnega notri. A varal se je; bilo je mnogo preveč. Mušič je naštel sedem in dvajset goldinarjev in nekaj desetic. Pavleta je navdajal strah, ko je videl toliko denarja pred seboj. Čutil je, da je še le s to tatvino postal pravi hudodelec, in da je vrnitev na pravo pot odslej nemogoča. Po vsem životu se je tresel. Razjokal bi se bil rad, a oči so mu ostale suhe. Mušič je vedel, kaj se godi v njem. A ni ga mилоval, temveč zaničljivo se je nasmejal in mu rekel, kakor bi se hotel norčevati z njim: „Danes pa zaslužiš, da te pohvalim. To je bilo enkrat nekaj moškega. Kdo bi vedno le po deseticah pobiral! Kjer je dosti, lahko se vzame dosti. Tvojega gospodarja tudi to ne bo preveč bolelo, toda — saj še nisi povedal, kje si dobil to?“

„V omari, ki stoji v veži,“ odvrne Pavle z obupnim glasom.

„In kdaj?“

„Prej le, predno sem šel v cerkev.“

Mušič se nekoliko zamisli in še le črez nekaj časa reče zopet: „V veži, praviš, da stoji tista omara?“

„V veži, predno se stopi v kuhinjo.“

„Aha!“ zamrmra Mušič, v tla zroč, kakor bi nekaj preudarjal. Po kratkem molku izpregovori zopet: „Je li bila vaša dekla danes popoldne tudi v cerkvi?“

„Tudi!“ odvrne Pavle, ne da bi vedel, kaj namerjava Mušič s tem vprašanjem.

„Je li šla pred teboj, ali za teboj?“ izprašuje dalje Mušič.

„Prišla je za menoj v cerkev, videl sem jo. Mislim, da se je ta čas baš napravljala za v cerkev, ko sem šel jaz z doma.“

„Že dobro!“ reče Mušič, še vedno nekako zamišljen. „Res, prav ustregel si mi,“ nadaljuje, „da si mi to pre-skrbel, ker ravno sedaj potrebujem denarja. Pozneje že

dobiš od tega svoj delež, za zdaj je pa za te boljše, da ni-
maš nič denarja pri sebi. To bodo nemara pogrešili, in če
bi se pri tebi kaj našlo, bilo bi napačno. Tudi okrog mi
dolgo ne hodi nocoj. Najboljše je, da greš precej domú. Pa
nikar se mi ne oziraj plašno okrog sebe, in če bi te kdo
kaj vprašal po denarju, reci, da ga nisi nič videl. Bodi pa-
meten, veš! Nikar se ne udaj! Če to storiš, izgubljen si
za vselej. Zapomni si to in pojdi sedaj!“

Zavila sta jo vsak na svojo stran. Komaj sta bila
storila nekoliko korakov od lipe, kar odčesne vihar mogočno
vejo, da trešči z velikim ropotom blizu na tla, kjer sta
ravnokar še stala Mušič in Pavle. Oba se ozreta prestra-
šena nazaj. A v tem ko je Pavle ves trd od strahú stal
na mestu, opomogel si je Mušič kmalu. Nekako porogljivo
zakliče Pavletu: „Boga zahvali, fant, da sem te še o pra-
vem času zapodil od ondod. To bi bila tvoja smrt. Glej,
sedaj pa še reci, da nisem tvoj angelj varuh! Hahaha!“

Pavleta je to zasmehovanje hudo zbolelo. Ne da bi
zinil kako besedo v odgovor, obrne Mušiču hrbet ter se na-
poti proti domu. Zadnje besede Mušičeve so mu rezale
kakor nož v srce. Angelj varuh! Gorjé mu, kdor ima ta-
kega angelja varuha! mislil je sam pri sebi.

Ko dospe Pavle domú, bilo je vse mirno. Pričakoval
je, da bode vse po koncu, da bodo iskali denar ter pozve-
dovali, kam je prišel. A nič od vsega tega ni opazil na
veliko svoje začudjenje. Sicer se mu je zdelo, kakor bi go-
spodinja hodila nekako potrta okrog, in videl je tudi, da je
nekolikokrat odprla vrata pri omari, vendar iz tega, da ni
črhnila nobene besedice, sklepal je, da ukradene stvari
vendar še ni pogrešila. Toda temu ni bilo tako. Gospo-
dinja je bila pač zapazila, da denarja ni več tam, kamor
ga je bila položila, a molčala je zaradi tega, ker je še vedno
upala, da se najde. „Mogoče, da je šel moj mož mimo
omare in, ko jo je videl odprto, vzel denar, da bi me ostrašil,“
tako se je tolažila. Smrekar je bil namreč zeló previden
mož in ni mogel trpeti, da bi se omare ali druge shrambe
puščale odprte. Jezil se je že večkrat zaradi tega, in ravno
to je v Smrekarici vzbujalo misel, da je morda on spravil
denar, bodi si iz vzroka gori navedenega, ali ker se je res
morda bal, da bi kdo drug ne vzel mošnjička. Ker je prišel
njen mož ta večer nekoliko pozneje domú, nego je bila nje-
gova navada, ni mu sploh hotela to noč nič omeniti o tem.
„Če je denar ukraden,“ mislila si je, „ne dá se po noči

tako nič ukreniti; le spanje bi mu pregnala. Če ima pa on denar, dá mi ga že jutri.“

Tako so šli spat, ne da bi se bilo o tem ta večer kaj govorilo. Ko pa drugo jutro Smrekar ničesar ne omeni, vpraša ga žena, na pol smehljaje, na pol v skrbah, ali je on vzel denar iz omare. Mož jo začudjeno pogleda in odvrne, da ne vé za nikak denar.

„Nikar me ne draži!“ prosi ona, ki je še vedno imela upanje, da se mož le šali. A ko on z nova prav resno zatre, da nima denarja, prestraši se Smrekarica, kajti zdaj ni več dvojila, da je okradena.

Mož jo na to natanko izprašuje, kdaj je pogrešila denar, koliko in kakega denarja je bilo v mošnjičku, ali je bil prejšnji dan kak tuj človek v hiši, in ali je sploh zapazila kaj sumljivega. Ko mu je vse pojasnila, pride Smrekar po daljšem preudarjanju do prepričanja, da je moral le kak domač človek ukrasti denar. Ali kdo? Pri hiši so bili samo Pavle, dekla in hlapec, ki je bil pa že prejšnji dan zjutraj odšel z doma v mesto, in tedaj ni mogel on biti tat, ker se je Smrekarica še dobro spominjala, da je bil denar še včeraj po kosilu v omari. Sum bi bil tedaj letel le še na Pavleta in Jerico. Za Pavleta se je Smrekar takoj potegnil. „Pavle ni!“ dejal je. „Fanta poznam dobro. Če bi bil že hotel kaj vzeti, vzel bi bil rajši v prodajalnici, kjer ima več priložnosti. Doslej nisem še nikoli nobene stvari pogrešil. Po veži on tudi ne stiče dosti. In kam naj bi denar dejal? Njegova mati je prepoštena, da bi kdaj kaj ukradenega vzela iz njegovih rok. Drugače je pri dekli. Iz tatinske rodbine je. Oče je bil že zaprt zaradi tatvine. Noben drug ni, kakor ona! Ali ti nisem rekel, da je ne jemlji? Iz take hiše se ne sme nikoli jemati posel v hišo!“

Tako je govoril Smrekar, Smrekarica pa je neverjetno zmajevala z glavo. Popolnoma nemogoče se ji je zdelo, da bi bila Jerica zakrivila tatvino.

„Jaz si tega nikakor ne morem misliti,“ reče svojemu možu. „Tako pridno, pohlevno in bogaboječe dekle da bi kradlo? Ne, ne, veruj mi, to je moral kdo drug storiti!“

„Ti si prelahkoverna, moja ljuba!“ odvrne ji mož. „Pridna, ali bolje rečeno, delavna je res, tega nočem oporekati. Ali to, kar imenuješ pohlevnost in bogaboječnost, to je sama potuhnjenost! Jabelko ne pade daleč od drevesa! Oče tat, hči tatica! Tako bo, le meni verjami! No-

bena pregreha se tako rada ne podeduje od starišev na otroke, kakor ravno tatvina!“

„Mogoče je vse,“ pritrди Smrekarica s povešeno glavo, „ali neverjetno se mi vendar zdi. Izjeme se nahajajo povsod. Sama sem že poznala otroke, ki so imeli hudobne stariše, pa so bili vendar dobri. Pa naj bo, kakor hoče, prenačliti se ne sme. Rašji potrpim škodo, nego da bi imel kdo kaj po nedolžnem trpeti zaradi tega.“

„Tega mnenja sem tudi jaz,“ pritrди on, „da ne sme nikogar obdolžiti prenačlo. A pustiti stvar v nemar, to tudi ne gre. Še tega bi trebalo, da bi imeli tatú v hiši. Preiskovati je treba začeti stvar takoj, da se pride tatu na sled. Naznaniti bo treba orožnikom, kaj se je zgodilo. Mogoče je vendar še vedno, da se je kak tuj človek pritepel v vežo, zato se naj tudi zunaj pozveduje po tatu. Isto tako je mogoče, da je denar kak domačin ukradel, pa da ga je izročil kakemu zunanjemu človeku. Pred vsem hočem preiskati deklino in fantovo skrinjo. Tudi v žepe jima bo treba poseči. Tega ju nisem v stanu obvarovati, če sta tudi nedolžna. Resnica mora priti na dan.“

Dasi je bilo Smrekarici hudo, privolila je vendar v to, da je poklical Smrekar Jerico in Pavleta pred se. Pavle je precej slutil, zakaj se gre, Jerica pa je začudjeno pogledovala sedaj gospodarja, sedaj gospodinjo. Ko jima Smrekar pové, zakaj ju je poklical, in da bode njuni skrinji preiskal, prestrašila sta se oba. Kri je šinila obema v glavo, in ko bi bil človek potem znaku sodil, moral bi bil reči, da sta ali oba nedolžna, ali oba kriva. In vendar se je čutil Pavle krivega, Jerica pa nedolžno. Kako previden mora biti pač človek v svoji sodbi! Dà, Jerica je bila morda še bolj zmedena, kakor Pavle. Prišlo ji je precej na um, da je bil njen oče nekdaž kaznovan zaradi tatvine, in da bode to pričalo zoper njo. Smrekar, ki je že precej od vsega začetka sumničil le Jerico, ni prezrl njene rudečice in zadrege, in pomenljivo se je ozrl na svojo ženo, kakor bi bil hotel reči: „Ti li nisem pravil?“ Toda preiskovanje, ktereга se je Smrekar sedaj lotil, ni spravilo čisto nič na dan. Niti v skrinji Pavletovi, niti v dekletovi ni našel ničesar, kar bi bilo vodilo tatvini na sled.

Smrekarici se je odvalil kamen od srca, ko ji je moral njen mož priznati, da je bil ves njegov trud zaman. Dasi je imela veliko zaupanje v Jerico, bala se je vendar že za njo, ko jo je videla tako prestrašeno in prepadeno. Smre-

karja pa izid njegovega prizadevanja še ni prepričal o nedolžnosti dekličinem. „Da dobim pri njej denar, tega itak nisem prav za prav pričakoval,“ rekel je svoji ženi, odpravljajoč se k orožnikom. „Denar se nahaja že davno v drugih rokah!“

To svoje mnenje je povedal tudi orožnikom ter jim namignil, da bi bilo dobro, kakor hitro mogoče na domu Jeričinega očeta pogledati, ali ni kakega sledú o tatvini. Popisal je natanko mošnjiček, v katerem je bil denar shranjen, češ, morda se tudi le-ta še dobi.

Orožniki so se takoj podali na pot. Iskali so po denarju na domu Jeričinem in po drugod, a brez uspeha.

V.

Misliti se dá, kako hudo je bilo Jerici, da so jo dolžili tatvine, a še mnogo hujše ji je bilo, ko je slišala, da so orožniki tudi pri njenem očetu pozvedovali in na njenem domu stikali po ukradenih rečeh. Njen oče je imel res nesrečo, da je bil nekdanj zaradi udeležbe pri tatvini kaznovan. Ali je pa v resnici bil kriv zločina, zaradi kterega je sedel nekaj tednov, to ni bilo tako dognano. Vzel je bil namreč na prenočišče tujega človeka, od kterega se je pozneje zvedelo, da je bil tat. Jeričin oče je prišel na sum, da je bil dogovorjen s tem človekom, in ko so iskali ukradene reči, našli so res del ukradenega blaga pod slamo skritega na njegovem skednju. Zastonj je zatrjeval, da je tat brez njegove vednosti pustil te stvari pri njem; verjeli mu niso, in bil je obsojen. Rojstna hiša Jeričina je stala nekoliko oddaljena od drugih hiš zunaj vasi na nizkem holmcu. Take na samem stoječe hiše pa so pri ljudeh vedno na slabem glasu. Naj je gospodar še tako pošten, vendar sumničijo ljudje, da se ondi Bog zna kaj godi. Vzrok temu je pač ta, da sosedje, ki drug poleg drugega živé, tudi natanko drug drugega razmere poznajo, med tem ko nimajo vedno pred očmi, kaj se vrši v kaki bolj oddaljeni hiši. Vsled tega vedno ugibajo, kaj se pač tam godi, in ker je človek že tak, da o človeku rajši kaj slabega misli kakor dobrega, nastanejo vsakovrstna domnevanja in govorice. To napako so bili tedaj storili Jeričini dedje, da so si bili hišico postavili zunaj vasi, in ko so bili tam enkrat zasačili tudi tuje blago, prepričan je bil ves svet o tem, da ta hiša ni bila kar tako brez vsega namena postavljena v stran od drugih.

Ali vse to se je bilo že nekoliko pozabilo; sedaj pa so se vnovič oživili za Jerico tako bridki spomini. Noč in dan je jokala in niti jesti, niti spati ni mogla. Smrekarici se je v srce smilila, ko jo je videla vedno tako v solzah, in skušala jo je tolažiti. Tudi možu je očitala, da je ravnal tako nepremišljeno. „Ko bi bila vedela, da bo tako,“ rekla mu je, „rajši bi bila potrpela in nič bi ti ne bila povedala o vsej stvari. Jaz dekleta ne morem gledati, ko vedno joče in ihti, in večkrat si moram sama brisati solze iz očíj.“

„Ženske solze so že od nekdanj zelo po ceni,“ odvrne Smrekar, ki je bil nekoliko bolj trmoglav, in ki se ni mogel tako hitro otresti misli, ki se ga je bila enkrat polotila. „Počakaj še malo! Dokler nismo dobili tatú, ne more se še trditi, da sem se prenaglil. Če sem storil komu krivico, lahko jo še poravnam. Dotlej pa še vedno nisem popolnoma prepričan, da dekle ni tatica, in naj se še tako joka. Solze me ne bodo preverile, dokler nimam drugih dokazov.“

Novica, da so bili pri Smrekarju okradeni, raznesla se je kmalu po vasi in po bližnji okolici tem bolj, ker so orožniki povsod sledili za tatom. Tudi to ni ostalo prikrito, da so orožniki stikali na Jeričinem domu. Nastale so vsakovrstne govorice, ki so stvar sevéda v vsakem oziru pretiravale, kakor je sploh navada pri takih prilikah. Kmalu se je trdilo, da je bila Smrekarju ukradena veliko večja svota, kakor je bilo res, kmalu zopet, da so ukradeni denar že dobili, in sicer pri očetu mlade Jerice.

Mušiča, ki je iz razumljivih vzrokov skrbno pozvedoval in povsod vlekel na uho, kaj se govori zaradi tatvine, pravilo je to, da so sumničili Jerico in njenega očeta, na satansko misel. Že dolgo je hudo sovražil in črtil Jerico. Bil se je namreč poprej že nje lotil. Da bi se dalo od Smrekarjeve hiše, pri kateri je bilo vsega zadosti, marsikaj dobiti, vedel je in tako je najpoprej skušal Jerico navezati náse. A tu je Mušič slabo naletel, kajti Jerica ga že od nekdanj ni mogla prav trpeti. Še tedaj, ko sta skupaj v šolo hodila, izogibala se ga je, ker ji je vedno nagajal in bil sploh že tedaj jeden najporednejših učencev. Mušič je to dobro čutil, da ga dekle ne mara, vendar vse to ga ni zadrževalo, da bi je ne bil ustavljal in ogovarjal, kjerkoli jo je srečal, meneč, da se sčasoma vendar le omehča. Toda Jerica mu na vsa njegova ogovarjanja niti odgovora ni dajala. Mušič jo je tedaj nazadnje vendar pustil na miru. Jerica je bila zelo vesela, da se je nadležnega Mušiča izne-

bila, toda motila se je, ako je mislila, da je Mušič nánjo pozabil. V resnici je kuhal hud srd v srcu do nje in čakal le trenutka, da bi mu dal duška. Ta trenutek je bil sedaj prišel. Srce se mu je smejalo, ko je ves svoj načrt preudaril, ktereга mu je bil moral navdahniti le hudobni duh sam.

Skrbelo ga je že nekoliko poprej, da bi Pavleta ne vzeli pretrdo v roke, in da bi se ta ne udal. Ko bi se bilo to zgodilo, bil bi, o tem ni bilo dvojiti, tudi on izgubljen. Treba je bilo tedaj komu drugemu dokazati tatvino. Zoper Jerico so govorile vse okoliščine. Če nastopi še on ter priča zoper njo, posreči se ji težko skazati svojo nedolžnost, in tako je dosežen dvojen namen. Sumnja se odvrne od Pavleta, in tako pride tudi sam iz nevarnosti, na drugi strani pa se je tudi maščeval ter ohladil svoj srd nad Jerico.

Ta načrt je bil dozorel v Mušičevem hudobnem srcu. in prav nič se ni obotavljal, da bi ga izvršil. Podá se tedaj brez premisleka k Smrekarju. Ko je stopil v prodajalnico, ni se Pavle malo prestrašil, in njegov strah je bil še večji, ko razodene Mušič Smrekarju željo, da bi rad z njim na samem nekaj govoril. Bil je Pavle sedaj trdno prepričan, da ga Mušič ovadi. Mislil je, da so orožniki tatvini na sledu, in da se hoče sedaj na ta način oprati in krivdo odvaliti od sebe. Skoro s prosečim očesom se ozre na Mušiča, a ta mu dá skrivaj znamenje, da se naj ne boji. Pavletu je zopet odleglo. Smrekar in Mušič sta šla v stransko sobo. Ko je Mušič videl, da sta s Smrekarjem sama, prične takó-le:

„Slišal sem, da ste okradeni. Po naključju vam lahko nekaj povem, kar vas morda privede tatvini na sled. Mislil sem že molčati, ker mi stvar prav za prav nič ni mari, toda vest mi tega ne pripušča, in sicer tem manj, ker se je bati, da bi se kdo po nedolžnem ne obdolžil. Poslušajte tedaj! Ko sem šel preteklo nedeljo popoldne h krščanskemu nauku, hodila je kakih trideset korakov vaša dekla pred menoj. Zrla je vedno pred se, in bilo je videti, kakor bi si dajala nekaj z rokami opraviti. Meni se je to zeló čudno zdelo. Šel sem nalašč počasi za njo in jo opazoval zeló natanko. Hodila je sredi ceste, hkratu pa skloni glavo po koncu, stopi na stran ceste, pusti, kakor se mi je dozdevalo, iz leve roke nekaj pasti v jarek ob cesti in nato se spusti skoro v tek proti cerkvi, dočim je poprej hodila zeló počasi. Jaz nisem onega kraja, kjer se je bila približala robu ceste, pustil iz

očesa. Hotel sem se prepričati, ali sem se motil jaz, ali je pa res ona kaj vrgla od sebe. Dospevši tja, iščem nekoliko in najdem tá-le mošnjiček v travi. Morda vam je kaj znan?"

Smrekar vzame mošnjiček, ktere ga je bil Mušič med svojim pripovedovanjem izvlekel iz žepa, v roke ter ga strmé ogleduje. Toda on ga ni poznal tako natanko. Pokliče tedaj ženo, in ko zapre vrata za njo, popraša jo: „Je li morda tebi znan ta mošnjiček?"

Smrekarica se prestraši. „Sevéda," reče po kratkem molku, „tu notri je bil denar!"

„No, vidiš, sedaj pa imamo tatú!"

„Za Boga svetega," vzklikne Smrekarica, „ne muči me in povej mi, kje se je to dobilo!"

„No, ugani!" odvrne Smrekar, smejoč se na pol pomenljivo, na pol zaničljivo.

„Kaj bom ugibala!" pripomni ona nestrpno in pogleda nekako nezaupljivo Mušiča. „Povej in ne norčuj se z menoj!"

„Če te že tako miče vedeti, pa naj bo," odvrne Smrekar nekako važno, stori nekoliko korakov sem ter tja po sobi, potem pa se ustavi pred ženo in reče:

„Moja draga, jaz imam dober nos! V prihodnje si ne boš izbirala več sama dekle, poiskal ti jo bom rajši jaz!"

„Kako misliš to?" vpraša ona začudjena.

Smrekar pa se obrne k Mušiču in mu veli: „Povej še enkrat, kako si prišel do tega mošnjička!"

In Mušič je ponovil še enkrat, kar je bil že prej povedal.

Smrekarica ostrmi. „Je li mogoče?" vzklikne zamolklo, tako da se ji je videlo, kako hudo ji je pri srcu. „Morda pa vendar ni moj mošnjiček," reče; „take stvari so si podobne; pokaži sem!"

In začela je z nova vrteti mošnjiček po rokah, a čim bolj ga je ogledovala, tem hujše ji je postajalo. Molčé ga položi na mizo in zamišljeno vpre oči pred se v tla.

„No," izpregovori črez nekoliko časa zopet Smrekar, „kaj molčiš in premišljuješ? Ti bi pač najrajši rekla, da ni tvoj, kaj ne?"

„Ne, tega ne morem reči," odgovori ona vidno potrta, ali“

„Nič ali!" vzroji Smrekar, ki se ga je polotila hipoma neka nevolja. „Tu ne gre nič premišljati! Jaz sem dober

človek, tega mi ne more nikdo odrekati, ki me pozna, toda s tatovi jaz nimam usmiljenja, zlasti pa ne s takimi potuhnjenimi, kakor je tvoja deklina.“ Izrekši to, obrne se proti Mušiču in mu reče: „Ti mi pojdi takoj po orožnike!“

„Mož, prosim te, nikar!“ zaprosi žena s solznimi očmi ter ga prime za roko. „Če bi se prena glil . . .“

„Nič se ne bom prena glil! Jasno je kot solnce! Pusti me, jaz že vem, kaj delam. Pojdi!“ reče z nova Mušiču in izvije svoji ženi roko.

Mušič uboga Smrekarja in se odpravi. Skoz prodajalnico gredoč, stopi k Pavletu, ki je v strahu in trepetu pričakoval, kaj se zgodi, ter mu reče:

„Nič se ne boj, ali molči, to ti rečem, molči kakor zid!“

Izgovorivši, odide k orožnikom. A ko je tam odpravil svoj posel, ni se vrnil več k Smrekarju. Pustil je, da sta orožnika sama šla tjakaj. Smrekar je bil še vedno v tisti sobi s svojo ženo, v kateri ga je bil pustil Mušič. Ko orožnika vstopita, hotela je Smrekarica še enkrat posredovati, toda mož jo zavrne osorno ter ji zaukaže, naj ne črhne več besedice. Nato pokliče Jerico v sobo, in ko ta vstopi, vsa blede in prepadla, vpraša jo:

„Ali poznaš ta mošnjiček?“

Jerica se ozre na mošnjiček, kterega je Smrekar držal v roki, in zarudi noter do čela. Vedela je, da jo zopet sumničijo, in ta misel ji je pripodila vso kri v glavo. Smrekar pa si je to zadrego dekličino razlagal vse drugače. Bil je uverjen, da je zarudela samo zaradi tega, ker se čuti prizadeto, in pomenljivo je namignil orožnikoma. Po kratkem molku izpregovori Jerica s tresočim glasom:

„Znan se mi zdi ta mošnjiček. Ali ni tisti, ki je bil denar v njem?“

„Ti ga tedaj ne poznaš, kakor se vidi,“ reče porogljivo Smrekar.

„Znan se mi zdi, kakor sem rekla,“ odgovori Jerica in zarudi z nova; „vendar za gotovo ne bi mogla reči, da je tisti. Kje pa ste ga dobili?“

Smrekarja, kateri je bil za gotovo prepričan, da je dekle krivo, grabila je jeza, ko je Jerica tako vprašala. „Kje?“ ponavlja s srditim glasom ter pristavi: „Tam, kjer si ga ti izgubila, potuhnjenka!“

Dasi je Jerica vedela, da jo sumničijo, vendar so ji te besede njenega gospodarja prišle nekako nepričakovano.

Hkratu pa ji je zavest, da je nedolžna, vzbudila nekaj ponos v prsih. Po koncu se skloni, pogleda neustrašeno Smrekarju v oči ter reče: „Jaz da sem izgubila to? Kdo je to rekel?“

Smrekarja pa je to vedenje dekletovo še bolj razkačilo. Če se mu je poprej videla potuhnjena, zdela se mu je zdaj nesramna. Zato ji odgovori s trdim in odločnim glasom: „To že še zveš; zdaj pa pojdeš s tema-le gospodoma!“ Izrekši, pokaže s prstom na orožnika, ki takoj pristopita k njej, da bi jo odvedla.

V trenutku pa zapusti nesrečno deklico zopet ves ponos. Ko vidi stati orožnika pred seboj, ki sta pripravljena položiti roko na njo, poloti se je obup in nepopisna boleost.

„Jaz?“ ponovi še enkrat zamolklo, potem pa vzklikne z glašom, srce pretresujočim: „Jaz ne, jaz ne! Verjamite, jaz ne!“ Izgovorivši to, zgrudi se kakor smrt blede na tla in obleži.

Smrekarica zažene jok in jame klicati na pomoč, a mož stopi k njej in reče: „O se vé, sedaj umrje ta nedolžnost! To vse poznamo! Jokati, omedlevati, to znate ženske, kedar in kolikor hočete. V stran pojdi!“

Izrekši, odvede svojo ženo iz sobe.

Jerico so pripravili z vodo zopet do zavesti. Bila je sedaj nekako bolj mirna. A ta mir je bil le navidezen. Z obraza se ji je bral obup. Molče in brez ustavljanja se je podala z orožnikoma.

Smrekarica je na glas jokala, za njo gledaje. Smrekar pa se je delal trdega, kakor bi se mu čisto nič ne smililo obžalovanja vredno dekle. Toda delali bi mu krivico, ako bi ne povedali, da je bilo v njegovi notranjosti vse drugače, nego se je kazal na zunanje. Dasi ni dvojil o krivdi deklice, trgalo se mu je vendar srce, ko sta jo gnala orožnika. Toda tega ne bi bil pokazal za ves svet. Smrekar je bil dober človek, kakor je sam trdil o sebi, a bil je oster sodnik sebi in drugim. Bil je tega mnenja, da se hudobija mora kaznovati, in zato je Jerico bolj pomiloval zaradi tega, ker je izgrešila pravo pot, nego zaradi tega, da jo zadene sedaj zaslužena kazen.

VI.

Jerica je pred sodniki zastonj zatrjevala svojo nedolžnost. Mušič je potrdil pod prisego, da je vse tako, kakor

je pričal zoper njo. Razun tega so bile okoliščine take, da je mogel tatvino doprinesti le kak domači človek, in ker hlapca tisti dan, ko je bil denar ukraden, ni bilo domá, o Pavletu pa nihče mislil ni, da bi bil mogel storiti kaj takega, ni se mogla krivda nikomur drugemu dokazati, kakor Jerici. Tudi je sama priznala, da je imela tisto nedeljo, predno je šla h krščanskemu nauku, opraviti nekaj v omari, in da je, ko jo je gospodinja poklicala v sobo, za trenutek pustila vratica pri omarici nekoliko odprta. Ko se je vrnila iz sobe, tako je pripovedovala, zaprla je vratica, ne da bi se bila kaj zmenila za to, je li notri česa zmanjkalo, ali ne. Na vprašanje sodnikovo, ali ni čutila, da bi bil tišči trenutek, ko je bila v sobi, prišel kdo v vežo, odgovorila je, da se na to ne more spomniti. Sicer se ji je pač dozdevalo, da je ravno tisti čas odhajal Pavle skoz vežo v cerkev, a ko bi bila to tudi za gotovo vedela, ne bila bi tega omenila, da bi ne bil imel še on kakih sitnostij, kajti o njegovi nedolžnosti je bila ravno tako trdno prepričana, kakor o svoji.

Gospodar in gospodinja, ktera so tudi zaslišali pri sodnji, nista mogla nič slabega povedati o deklici. Smrekarica jo je celó hvalila, kolikor je le mogla; Smrekar pa, ki je imel svoje posebne misli, od katerih se ni dal tako z lepa pripraviti, ni si mogel vendar kaj, dasi se mu je dekle smililo, da ne bi bil pripomnil, da je „take rodovine“, ker je tudi že njen oče bil zaprt zaradi tatvine.

Konec kazenske obravnave je bil ta, da so nesrečno Jerico spoznali za krivo ter ji z ozirom na razne olajšalne okoliščine prisodili tri mesece ječe.

Pavle pa ni imel od tistega dne več mirú, odkar so bili izrekli nad Jerico obsodbo. Vest ga je pekla noč in dan. Ves je bil žbegan in ni vedel, kaj bi počel. Večkrat, kedar je bil sam, izjokal se je, a solze mu niso olajšale srca. Posebno prvi čas, ko je vse le o obsodbi Jerice govorilo, bilo mu je hudo. Zapazil je to pobitost in žalost tudi gospodar na njem, vendar ta si je razlagal stvar drugače. „Kako si jemlje fant to k srcu,“ opomnil je svoji ženi. „To je dobro znamenje.“ In učil ga je potem še in svaril, naj se varuje greha in pogubne tatvine, da ne pride tako daleč, kakor Jerica, ktera si je s tem pokvarila vse življenje.

Zlasti pa je Pavleta peklo in rezalo v srce, kedar mu je začela govoriti mati o tem. In spomnila se je skoro

vselej Jerice, kedar jo je obiskal. „O ti nesrečno dekle!“ rekla je včasi, „kdo bi si bil mislil, da bo storila kaj takega. Svojo glavo bi bila stavila, da to ni mogoče, in vendar, vendar . . .“

Pavle pa je nekoč, ko je njegova mati zopet tako vzdihovala, odskočil s skrinje in vzkliknil: „Kaj govorite vedno o tem! Saj ne veste, ali je ona storila to!“

Mati ga je začudjena pogledala in rekla: „Če bi ne bila, pa bi je ne bili obsodili!“

Pa tudi potem, ko je bilo govorjenje o Jerici že nekoliko potihnilo, ni Pavletu vest mirovala. Če se je včasi črez dan nekoliko raztresel, mučile so ga tem hujše sanje po noči. In če se je po noči vzbudil, bila je prva njegova misel na Jerico. Predstavljal si jo je v ječi in prav živo je občutil, kako hudo mora biti revici, po nedolžnem obsojeni in zaprti! Večkrat je bil, tako po noči bdeč, že sklenil, da pojde drugi dan v mesto, in da se sam ovadi. A kedar je posvetil dan, tedaj mu je vselej nedostajalo moči, da bi izvršil svoj namen. „Kaj poreče gospodar, kaj porečejo mati?“ Ta misel ga je vselej zopet odvrnila od storjenega sklepa. Končno se odloči, da pojde k izpovedi. Neke sobote popoldne je bilo, ko se odpravi v cerkev, stopi k izpovednici ter se skesano obtoži svojih grehov. Dolgo je molil v cerkvi in goreče. Ko pa je šel iz cerkve, ni nič več dvojil o tem, da ne zadobi poprej miru, dokler ne popravi krivice. Odmenil se je precej drugi dan odpotovati v mesto ter tam pred sodnikom izpovedati vso resnico.

S takim trdnim sklepom v srcu se je bližal Pavle domači vasi, ko na svoj velik strah zagleda, da ga ima srečati tisti, ki je bil kriv vse njegove nesreče. Odkar je bila Jerica obsojena, pustil ga je Mušič pri miru in sešel se ni bil nikdar več z njim. Najbrž se je Mušiču samemu zdelo najvarnejše in najboljše, če ga nikdo s Pavletom skupaj ne zaloti, ker bi začeli drugače ljudje lahko kaj slutiti. Danes pa je slučaj tako nanesel, da sta se sešla. Pavletu je kri zastala po vseh žilah, ko je videl svojega zapeljivca. Dasi je prihajal od izpovedi, vendar se ni mogel vzdržati nekega srda do tega hudobnega človeka. Najrajši bi se mu bil izognil, in Mušič je moral to zapaziti, kajti smeje se mu zastavi pot ter reče:

„Oho, ali me nič več ne poznaš? Hitro si pozabil svojega dobrotnika! Mislim, da zdaj bi že zopet lahko včasi prišel s kakim goldinarčkom. Ali ne veš nič več, kako sem

te pod ono lipo rešil gotove smrti? In pa, komu se imaš zahvaliti, da te niso zaprli? Ti nehvaležnež, ti!“

Ves čas, ko je to govoril, smejal se je Mušič zlobno.

„Pusti me na miru!“ odvrne Pavel razsrjen ter skuša iti mimo njega. A Mušič ga zgrabi za desnico in nadaljuje:

„Počakaj vendar še malo, da se izgovoriva! Glej, dolg čas mi je po tebi, še bolj pa po tvojih goldinarčkih. Jutri bi lahko zopet kaj prinesel, saj ni, da bi morala ravno pod ono lipo priti zopet skupaj; snideva se tudi lahko —.“

„Pusti me!“ prestriže mu Pavle skoro kričé govorico, ker se ni hotel spuščati z njim v nikak pomenek. Vendar pa še pristavi: „Snideva se v kratkem ondi, kamor ne mara ne prideš rad!“

Mušič osupne. „Kaj misliš s tem,“ vpraša ga resno, in roka, s katero je držal Pavletovo desnico, popustila je nehoté nekoliko ter mu omahnila.

Pavletu pa ni odšlo, kak vtis so napravile njegove besede, in nekako veselje ga je navdalo, ko je videl Mušiča v strahu. Zato nadaljuje z odločnim glasom: „Nič drugega ne mislim, kakor da grem jutri v mesto in odkrijem tam pri sodnji vso resnico. Jaz nočem, da bi bil kdo zaradi mene po nedolžnem zaprt!“

„Ali si neumen?“ vzklikne tovariš.

„Bil sem dolgo, dokler sem se dal tebi voditi. Sedaj, hvala Bogu, nisem več. Bolje enkrat, če tudi pozno, poravnati krivico, kakor nikoli. Moj sklep je storjen, naj se zgodi, kar se hoče!“

„Fant,“ sikne Mušič skoz zobe, „ali se hočeš res pogubiti?“

„Res!“ odgovori Pavle ter pristavi z nekako zadovoljnostjo: „Pa tebe zraven!“

Izgovorivši to, hoče naprej, toda Mušič ga zgrabi hipoma na prsih za obleko ter mu izpodnese noge, da je padel tja v cestni jarek, potem pa mu poklekne na prsi in ga začne daviti. Bilo se je že stemnilo, kajti pozno v jeseni je bilo in dnevi tudi že zeló kratki.

„Tedaj izdati me hočeš?“ srdil se je Mušič ves besen ter stiskal ubogega Pavleta za vrat. „Čakaj, jaz ti že pokažem!“ Pavle ni mogel dati od sebe nikakega glasú, in že mu je pohajala sapa; s tako močjo ga je tiščal Mušič na njegov goltanec. Kdo vé, kaj bi se bilo zgodilo, da ne pridrvi o pravem času še po cesti voz. Ko začuje Mušič drdranje voza, zboji se, skoči po koncu ter zbeži črez polje.

Pavle pa si je komaj toliko opomogel, da se je skobacal po koncu. Oči so mu bile vse solzne, okoli ust pa je bil krvav, in po vratu so se mu poznali vtisnjeni nohtje Mušičeve roke. Voz se ustavi, in z voza stopi Pavletov gospodar Smrekar. Imel je nekaj silnega opraviti v bližnji vasi, in ker hlapca ravno ni bilo domá, da bi ga bil poslal namesto sebe, pustil je ženo v prodajalnici, sam pa se je odpravil na pot. Zapazil je bil Mušiča, ki je zbežal iz cestnega jarka, a spoznal ga ni; zato se mu je zdela stvar takoj sumljiva. Še bolj pa se je začudil, ko je videl sedaj Pavleta pred seboj.

„Kaj sta imela s tem človekom tu, ki je bežal tja vprek črez polje?“ vpraša ga.

„Napadel me je,“ odgovori Pavle ter si briše z robcem kri okoli ust.

„In kdo je bil?“

Pavletu to vprašanje ni nič prav hodilo. Najrajši bi bil zatajil Mušiča, ker se je bal, da bi ne prišli vsej stvari že prej na sled, predno se je sam ovadil sodniji. Ali spomnil se je, da je bil pri izpovedi, in ni se hotel lagati, zato reče:

„Mušič!“

„Mušič?“ začudi se Smrekar. „In kaj ti je hotel?“

„Boste že zvedeli!“ odvrne Pavle v zadregi.

Ta odgovor Pavletov je Smrekarja še bolj osupnil, vendar siliti ni hotel še dalje vanj. Vpraša ga le še, ali ga naj spremi domú, a ko mu Pavle reče, da mu nič ni, in da gre lahko sam, ločila sta se. Smrekarju se je vse to, kar je videl, zdelo zelo čudno, in sklenil je priti vsej stvari do dna. Pavle pa se je ravno tega bal, da bi ga gospodar že nocoj ne izpraševal dalje; zato je, prišedši domú, prosil gospodinjo, naj ga pusti spat, ker mu ni popolnoma dobro, kar je bilo tudi res.

Ko je prišel Smrekar drugo jutro v prodajalnico, Pavleta še ni bilo notri. Navadno je odpiral Pavle prodajalnico; zato veli Smrekar dekli, ktera je bila stopila na Jeričino mesto, naj gre pogledat, kaj je s fantom. Dekla gre, a Pavleta ni bilo v postelji. Moral je že na vse zgodaj vstati in oditi, ker ga nihče čutil ni. Smrekar osupne: „Kaj bo to?“ misli si. „Je li ta odhod in pa sinočnji napad Mušičev v kaki zvezi? Kaj imata ta dva skupaj? Brez vsega vzroka ga ni mogel napasti. Nekaj povoda je moralo biti!“

Tako je razmišljeval Smrekar, in neprijetna slutnja

mu je težila srce. Iskali so Pavleta po vseh kotih, a bilo ga ni nikjer. Smrekar se napoti končno k orožnikom ter jim naznani, da je izginil Pavle, ob enem pa tudi pové, kako je zalotil sinoči Mušiča, ko je dušil Pavleta. Orožniki so se podali takoj na pot. Šli so najpoprej iskat Mušiča, pa tega tudi ni bilo domá. Nato so začeli stikati po Pavletu, popraševali sem in tja ljudi, ali so ga kaj videli, a nikdo ni vedel nič povedati o njem.

Smrekar in Smrekarica sta bila v hudem strahu, še hujše pa je zadela Pavletovo mater novica, da se je njen sin izgubil. Prišel je večer, prišla je noč, a o Pavletu ni bilo ni duha, ni sluha, dasi so orožniki še vedno pozvedovali na vse strani po njem. Drugi dan popoldne pa je dobil Smrekar pismo iz mesta. Že na naslovu spozna Pavletovo pisavo ter hlastno in s tresočo roko odpre list. Čita in prebledeva. Končno položi pisanje pred se na mizo in zre ves trd pred se. Žena ga prestrašena vpraša, kaj se je zgodilo. On pokaže na list in ne reče drugega nego: „O ti nesrečni fant!“

Tudi Smrekarici je pismo Pavletovo zaprlo sapo. Pavle je pisal na Smrekarja, predno je šel k sodniku. Povedal je vse po pravici, kako in koliko časa ga je zapeljeval Mušič, koliko je pokradel, in tudi, da je Jerica po nedolžnem zaprta, in da se hoče sam ovaditi.

„Ali te nisem svarila,“ vzklikne Smrekarica, „da se nikar ne prenagli? O moje srce, moje srce, to mi je vedno pravilo, da je dekle nedolžno!“ In solze so se ji vlile po licih.

Smrekar pa je zrl še vedno zamišljen pred se in sem ter tja ponavljal besede: „O ti nesrečni fant, ti! Kdo bi si bil kaj takega mislil? Kako zaupanje sem imel vendar do njega! Glej, do danes ti nisem povedal,“ reče čez nekoliko časa svoji ženi, „kaj sem namerjaval z njim. Bog nama ni dal otrok, zato sem ga mislil vzgojiti in zrediti po svoje, in sčasoma bi bil nama nadomeščal sina. Pa mi to naredi!“

„O, meni pač že dalje časa ta fant ni nič kaj dopadal,“ pripomni Smrekarica. „Tako čudno in boječe se je vedel, da ni bilo težko uganiti, da mu nekaj teži vest, vendar sem se bala ti kaj omeniti, ker sem vedela, kako si se ga oklenil v svojem srcu. Pa kaj mi je sedaj on, meni je za dekleta, za ubogega dekleta!“

In z nova se ji vlijó solze po licih.

„Ne jokaj!“ reče on, ki se je delal bolj trdega, kakor je bil v resnici, „stvar se že kako popravi.“

„O, ti nimaš srca,“ očita mu žena, „če ne, ne bi bil postopal tako brezobzirno in tako trdo proti njej, ko sem te vendar tako lepo prosila, da se ne prenašli, in da počakaj še malo!“

„Ne očitaj mi!“ odvrne Smrekar, vidno potrto. „Tudi meni je hudo, a kaj hočem. Res sem se prenašal, a okoliščine so bile take, da nisem mogel drugače ravnati. Dekletu se je zgodila huda krivica, a skušal bom, da jo popravim!“

„Kako?“ vpraša ona nekako nezaupljivo. „Ne vem, ali se dá tako velika krivica kar tako poravnati!“

„Kar morem storiti, to storim,“ odgovori Smrekar. „Poslušaj! Onega nesrečnega sem hotel storiti za sina, sedaj hočem biti zadovoljen s hčerjo. Za svojo jo vzamem. Ali je tebi prav tako?“

Smrekarica položi molče svoje roke možu okoli vratu. Sam pogled mu je povedal, kako ji je govoril iz srca. —

Črez nekoliko dnij sta se peljala Smrekar in Smrekarica v mesto po Jerico. Mušiča so bili orožniki prijeli in zaprli. Dobili so na njegovem domu stvari, iz katerih se je dalo posneti, da ni samo nevaren tat, temveč da je doprinašal tudi še druga hudodelstva. Pokazalo se je, da je bila marsiktera tatvina, o kateri doslej niso vedeli, kdo jo je zakrivil, pripisovati Mušiču. Bil je zvit ptiček to, in dolgo mu niso mogli priti na sled, dokler tudi njega ni dotekla usoda. Zalotili so pa tudi pri njem vse orodje za ponarejanje srebrnega denarja. Lil je iz svinca tolarje in dvajsetice ter z njimi peharil nevedne in neizkušene ljudi. Gledé na vse to pač ni bilo čisto nič dvojiti, da je vse to gola resnica, kar je povedal Pavle o njem, in oprostili so Jerico, kakor hitro mogoče, krivične ječe. To je bil ginljiv prizor, ko sta jo sprejela v mestu Smrekar in Smrekarica. Vsi trije so jokali, in nobena beseda jim ni prišla iz ust. Še le črez dalje časa si opomore Smrekar toliko, da jec-ljaje izpregovori: „Odpusti, Jerica; hudo krivico sem ti storil; odpusti!“

Deklica mu je podala molče desnico v znamenje, da mu je odpustila, in da njeno srce nima nikakega srda. Potem so se odpeljali domú. Smrekar je sedel spredi in vozil sam, vzadi pa sta sedeli Smrekarica in Jerica. Vozil je nalašč prav hitro, tako da so prišli še za dne domú. Pokazati je hotel pred vsem svetom, da mu je resna volja popraviti krivico, ki jo je storil dekletu. Še predno se je bil

odpravil z ženo v mesto po Jerico, skrbel je Smrekar za to, da se pripravi velika gostija in pojedina. Ko so stopili z voza ter se podali v sobo, bilo je tukaj zbranih že veliko povabljenih sosedov. Tudi Jeričin oče — mati ji je bila že davno umrla — bil je med njimi. Ko ga Jerica ugleda, prešine ji nova boleost srce. Pade mu okoli vratú in se bridko razjoka. Vsi navzočni so bili tako ganjeni, da ni bilo niti jednega suhega očesa. Ko so se nekoliko pomirili, vsedli so se k večerji. Smrekar je vzel poprej tako zaničevanega Jeričinega očeta na svojo stran. Hotel je tudi na njem popraviti krivico, ktero mu je delal, kajti sedaj je bil tudi o njem prepričan, da je bil po krivem obsojen. In te misli je bil sedaj tudi še marsikdo drug s Smrekarjem. Če se je zgodila Jerici krivica, zakaj bi se ne bila njenemu očetu!

Ko so se bili vsi gostje že nekoliko razvedrili, vstal je Smrekar in je še enkrat vpričo vseh prosil Jerico, naj mu odpusti, kar ji je storil nevedoma hudega, potem pa je slovesno izjavil, da jo sprejme z današnjim dnem za svojo hčer, kateri izroči vse svoje premoženje, če nima oče nič zoper to.

Jerica si je brisala solze, ko je slišala Smrekarja govoriti, njen oče pa, ki je bil zeló ubog, privolil je, veseléc se sreče svojega otroka, prav rad v Smrekarjevo ponudbo, dobro vedóč, da mu ostane Jerica tudi za naprej to, kar mu je bila doslej, in da ga bo isto tako ljubila, kakor ga je ljubila vedno poprej.

* * *

Tisti dan, ko se je vršila zoper Pavleta glavna kazenska obravnava, izdihnila je uboga njegova mati svojo dušo. Že prej vedno bolj bolehná, ni mogla prenašati sramote svojega sina. Odkar se je bil Pavle izročil sodniji, hujšala je strašno naglo, dokler je smrt ni rešila telesnih in dušnih muk.

Pavle je bil obsojen zaradi tatvin, ktere je doprinesel na škodo svojemu gospodarju, na šest mesecev ječe. Sodniki so pri svoji sodbi v poštev jemali to, da je še mlad, in da je bil po Mušiču zapeljan; dalje to, da se je sam izročil sodniji ter tako preprečil, da bi se bila nedolžni Jerici zgodila še večja krivica, ako bi bila morala do konca prestatí prisojeno kazen. Mušiča pa, kteremu so dokazali še več drugih zločinov, zaprli so za več let v težko ječo.

Po prestani kazni ni prišel Pavle več v domačo vas

nazaj. Sramoval se je pred svojimi znanci in je rajši stopil v drugi župniji v službo za navadnega hlapca. Priden je bil, rad je delal in rad je hodil v cerkev, a veselega ni ga nihče več videl. Dasi je bil prestal svojo kazen in se odkritosrčno skesal svojih pregreh, ležal mu je vendar kakor môra težko na prsih spomin na pretekle dni.

In Jerica? Srečna bi lahko bila, kajti Smrekar je ni sprejel samo na videz, temveč v resnici za svojega otroka. Prav po očetovsko je skrbel za njo in nikakor ni trpel, da bi bila opravljala deklina dela. Tudi Smrekarica si je prizadevala na vse načine, da bi jo razveselila ter ji delala ure prijetne. Jerica je bila od srca hvaležna za izkazovane ji dobrote in tudi veselo se je rada kazala, a v resnici vesela vendar ni bila. Bridkosti, ktere je bila prestala, pretresle so ji dušo in telo. Kedar je prišla mimo tiste nesrečne omare, iz ktere je bil izginil denar, zdreznila se je, in če je stopila v sobo, kjer jo je bil Smrekar izročil orožnikoma, storilo se ji je tako milo, da si je morala obrisati solze. Malo tednov, ktere je po nedolžnem prestala v ječi, zado- stovalo je, da so ji ovenela poprej tako zdrava in cveteča lica, in popraviti se ji niso hotela več. Neki kašelj je bila prinesla iz ječe domú, kateri je ni hotel zapustiti več. Od začetka se ni nihče menil za to. Smrekar in Smrekarica nista pripisovala temu nikake važnosti. Mislila sta, da se dek-le v kratkem zopet okreпча, in prepozno sta še le spo- znala, da je revica bolna, in da ji je treba zdravnika. Pa tudi zdravnik ni mogel več pomagati. Nje življenje je bilo po prestanih bridkostih in veliki žalosti zamorjeno, in deklica je hiralala, kakor hira cvetka, ktero je posmodila strupena slana.

Dobro leto potem, ko sta bila Smrekar in Smrekarica pripeljala Jerico iz mesta, ležala je ta belo oblečena na mrt- vaškem odru, in dan pozneje so jo nesli k večnemu počitku. Pogreba se je udeležilo od blizu in daleč mnogo ljudij. Vse je jokalo ob njeni gomili. Radi so jo imeli ljudje zavoljo njene ljubeznivosti, in smilila se jim je, ker je bilo vse pre- pričano o tem, da jo je spravila žalost zaradi prestane sra- mote v prezgodnji grob.

Tudi Pavle je bil prišel k pogrebu. Dasi se je nerad kazal ljudem, ni si mogel vendar kaj, da ne bi skazal tisti osebi zadnje časti, ki je zaradi njega toliko trpela. Solze so mu curkoma lile po obrazu, in ihtel je na glas, nič manj, kakor tedaj, ko je zvedel, da mu je umrla dobra mati. Ko že davno ni bilo nikogar več na pokopališču, klečal je

še vedno ob Jeričini gomili in še vedno je jokal. Poiskal je potem še grob svoje matere in se razjokal tudi tam. Mrak se je že delal, ko se je vračal proti domu po oni cesti, po kateri je nekdam hodil v cerkev. Prišel je do tistega mesta, kjer ga je bil prestrigel Mušič ter ga zvalil, da je šel z njim v gostilno, ne pa v cerkev, kamor je bil namenjen. Zamisli se in dolgo premišlja na tem kraju, kjer se je odločila njegova usoda za vse življenje. Koliko je vendar odvisno včasih od jednega samega koraka! Ko bi ga bil storil naprej proti cerkvi namesto nazaj k Mušiču, kako bi bilo vendar vse drugače!

Potrtega srca in s povešeno glavo se je ločil končno od nesrečnega kraja. Trdno je sklenil za naprej dobro premisliti vsako svojo stopinjo in vedno imeti v spominu zveličarjeve besede:

„Čujte in molite, da ne padete v izkušnjo!“

Pravljice.

Slovenski mladini spisal † J. Fr. R á d i n s k i.

1. K očetu.

Zivel je reven vdovec. Šestleten sinek mu je bil jedino veselje na svetu. Skrbel je zanj noč in dan. Najti pa tudi ni bilo pridnejšega in ubogljivejšega otroka.

V vas pride novica, da se je vnel boj. Nekega dne prinese poštni sel veliko pismo. Cesar je klical na boj nekatere vaščane, med njimi tudi siromaškega vdovca. S težkim srcem se je poslovil od svojega otroka, kterega je moral izročiti tujim ljudem v oskrbovanje.

Bilo je pozno v jeseni. Sneg je naletaval, in kavke so krožile po zraku. Zopet prinese poštni sel veliko pismo. Vaški župan ga prečita in reče Milanu: „Oče se ti ne vrnejo več; ostali so na bojnem polju.“ Dečku nočejo te besede v glavo; ni jih popolnoma razumel.

„Zakaj se ne vrnejo zopet? Zakaj so ostali na bojnem polju?“ mislil si je v svoji nedolžnosti. „Saj jim nisem nič hudega storil, da me zdaj nimajo več radi.“

Skrivoma so mu tekale solze po licu, in globoko v srcu